

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

К А Л Е Н Д А Р

**ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХАРКІВЩИНИ НА 2015 РІК**

*Рекомендаційний
бібліографічний покажчик*

ХАРКІВ 2014

Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 2015 рік : реком. бібліогр. покажч. / Департамент культури і туризму Харк. обл. держ. адмін. ; Харк. обл. універс. наук. б-ка. – Х., 2014. – 50 с.

Універсальне довідково-бібліографічне видання “Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини” видається ХОУНБ з 1977 р. Посібник містить фактографічні і бібліографічні відомості про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язана з Харківщиною.

Покажчик складається з трьох розділів і відкривається хронікою подій з історії Харківщини. Далі читачам пропонується перелік визначних дат стосовно подій і особистостей 2015 р. Зірочкою (*) позначені ті дати, до яких у третій частині подаються інформаційні довідки та бібліографічні списки. У списках рекомендовану літературу розміщено в логічній послідовності.

Видання розраховане на бібліотекарів, лекторів, вчителів та усіх читачів, що цікавляться краєзнавством.

Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів; проведенні масових заходів.

Відбір літератури закінчено в серпні 2014 р.

Матеріал підготували:	Л.О.Сашкова, Л.М.Конопля
Редактор:	О.М.Травіна
Комп'ютерний набір:	Л.М.Конопля
Відповідальна за випуск	Н.І.Шостко

ХРОНІКА ПОДІЙ З ІСТОРІЇ ХАРКІВЩИНИ
НА 2015 РІК

- 1595**   **420 років тому**
– Засновано м. Мерефа Харківського району
- 1600**   **415 років тому**
– Засновано с. Червоний Оскіл Ізюмського району
- 1640**   **375 років тому**
– Засновано м. Зміїв
- 1650**   **365 років тому**
– Засновано смт Гаврилівка Дергачівського району
– Засновано смт Пересічна Дергачівського району
– Засновано смт Солоницівка Дергачівського району
- 1655**   **360 років тому**
– З’явився перший письмовий документ про місто – “Именной список жителей г. Харькова 1655 года”
– Засновано м. Куп’янськ
– Засновано с. Липці Харківського району
– Засновано с. Пристін Куп’янського району
- 1660**   **355 років тому**
– Засновано м. Дергачі
– Засновано смт Безлюдівка Харківського району
– Засновано смт Дворічна
– Засновано с. Великі Проходи Дергачівського району
– Засновано с. Малі Проходи Дергачівського району
- 1675**   **340 років тому**
– Засновано смт Нова Водолага
– Засновано с. Берека Первомайського району
– Засновано с. Перекіп Валківського району
- 1685**   **330 років тому**
– Засновано с. Гусарівка Балаклійського району
– Засновано с. Таранівка Зміївського району
- 1690**   **325 років тому**
– Засновано с. Грушуваха Барвінківського району
- 1700**   **315 років тому**
– Засновано смт Шарівка Богодухівського району
- 1715**   **300 років тому**
– Засновано с. Нечволодівка Куп’янського району

- 1730**   **285 років тому**
– Засновано с. Єфремівка Первомайського району
- 1760**   **255 років тому**
– Засновано смт Козача Лопань Дергачівського району
- 1765**   **250 років тому**
– Харків стає центром Слобідсько–Української губернії. Першим губернатором призначено Є.Щербініна
- серпень*   – Катерина II проголосила “Манифест о свободных полках”. У відповідності до нього козацька служба замінювалась на армійську. Замість реформованих слобідських полків були створені регулярні Харківський уланський, Сумський, Острогожський, Охтирський та Ізюмський гусарські полки
- 1780**   **235 років тому**
– У Харкові відбулася перша театральна вистава на фортечному валу (нині Університетська гірка)
- 25 квітня*   – Вийшов царський указ про утворення Харківського намісництва, до складу якого ввійшло 15 повітів
- 1785**   **230 років тому**
– У Харкові вперше зібралася Міська дума
- 1800**   **215 років тому**
– Засновано с. Гусарівка Барвінківського району
- 1805**   **210 років тому**
– При Харківському університеті відкрито першу в місті друкарню
- 29 січня*   – Відбулося відкриття Харківського університету (нині Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна)
- 1825–1837**   – Повстанський рух у Харківській губернії під проводом І.Звонаренка
- 1835**   **180 років тому**
– Слобідсько–Українська губернія перетворена на Харківську губернію
- 30 жовтня*   – У Харкові імператор Микола I відвідав Успенський Собор та оглянув деякі міські заклади
- 1845**   **170 років тому**
– Відкрито фельдшерську школу (нині Харківський базовий медичний коледж № 1)
- 1855**   **160 років тому**
– Засновано с. Надеждине Близнюківського району
- 1860**   **155 років тому**
– Засновано с. Кіндрашівка Куп’янського району
- серпень*   – У Харкові відкрито жіноче училище, яке в листопаді того ж року було названо Маріїнським (нині Харківська гімназія № 6 «Маріїнська гімназія»)
- 1865**   **150 років тому**
– М.М.Бекетов створив першу в Російській імперії фізико-хімічну школу, відкривши в Харківському університеті фізико-хімічне відділення
- 1870**   **145 років тому**

- 17 лютого* – Створено Харківську головну складську митницю – одну з десяти найбільших на території Російської імперії
- 15 жовтня* – В Харкові збудовано чавуноливарний завод А.Пільстрема (нині Харківський машинобудівний завод «Червоний Жовтень»)
- 1875**   **140 років тому**
- Розпочато рух потягів на залізниці Харків–Севастополь
- 1880**   **135 років тому**
- * – За ініціативи членів Історико-філологічного товариства Харківського університету створено історичний архів (нині Державний архів Харківської області)
- 1885**   **130 років тому**
- Засновано с. Новоолександрівка Сахновщинського району
- Бельгійським підприємцем Б.Шапаром відкрито «Фабрику металлических полотен и продырявленных жестей» (нині ВАТ «Завод ім. Фрунзе»)
- 15 вересня* – Відбулося відкриття Практичного технологічного інституту – першого вищого технічного навчального закладу в Україні (нині Національний технічний університет «ХПІ»)
- 27 вересня* – Відкрито науково-технічну бібліотеку Харківського політехнічного інституту
- жовтень*   – Харківський оперний театр відвідав П.І.Чайковський
- 1890**   **125 років тому**
- Розпочалося будівництво канатного заводу
- Відкрито магазин роздрібної торгівлі (нині магазин «Ведмедик»)
- березень*   – Х.Д.Алчевська удостоєна вищої нагороди – *diplome d'honneur* на Паризькій виставці за книгу «Что читать народу». Її колеги А.Колмикова і Л.Єфимович нагороджені золотими медалями, П.Іванова і Гордєєва – срібними. У французькій пресі з'явилися захоплені відгуки про діяльність харківських вчителів
- 1895**   **120 років тому**
- Розпочалося будівництво паровозобудівного заводу – одного з найбільших машинобудівних підприємств дореволюційної Росії (нині ДП «Завод ім. В.Малишева»)
- В Харкові вийшла друком перша книга Є.Альбовського «История Харьковского Слободского казачьего полка 1651–1765»
- вересень*   – Засновано Харківський зоопарк
- 1900**   **115 років тому**
- Створено товариство харківських художників
- Харківським підприємцем Г.Берлізовим засновано чавуномідноливарний машинобудівний та котельний завод (нині ДП «Харківський приладобудівний завод ім. Т.Г.Шевченка»)
- У Харкові відкрито Миколаївську лікарню (нині тут розташовані центральна районна лікарня Московського району і 17-та міська лікарня)
- 29 січня*   – Створено першу на східноукраїнських землях політичну організацію – Револьюційну українську партію (РУП) під керівництвом Д.Антоновича, Б.Камінського, Л.Мацієвича, М.Русова
- 1 травня*   – В Харкові відбулася перша в Україні велика політична демонстрація робітників, в

якій брали участь 10 тисяч осіб

1905

110 років тому

- Вийшов друком перший том історичної монографії Д.І.Багалія та Д.П.Міллера «История города Харькова за 250 лет его существования»
- Відкрито пам'ятник В.Н.Каразіну – російському й українському діячеві, засновнику Харківського університету (скульптор І.Андреолетті)
- В Харкові створено більшовицьку групу «Вперед» на чолі з Артемом (Ф.А.Сергєєвим)
- Засновано м. Південний Харківського району

грудень

- Відбувся збройний виступ харківських робітників проти самодержавства

1910

105 років тому

- Завершено будівництво станції та вокзалу Левада на лінії залізниці Харків–Ізюм–Донбас

1915

100 років тому

- Підприємцем Липовським організовано текстильну фабрику «Велика Державінська мануфактура» (нині АТЗТ «Державінська мануфактура»)
- З Риги до Харкова евакуйовано завод електричної компанії ВЕК (нині Харківський електромеханічний завод)
- Почали діяти Ізюмські ремонтні майстерні (нині Ізюмський тепловозремонтний завод)

29 травня

- Освячено Трьохсвятительський храм у Харкові

серпень

- Засновано перший просвітительський кінематограф при товаристві грамотності

15

листопада

- Відкрито протезну майстерню (нині Харківське казенне експериментальне протезно-ортопедичне підприємство)

1920

95 років тому

- Засновано державну поліграфічну фабрику (нині ВАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»)
- Засновано майстерні з ремонту спеціальної телеграфної і телефонної апаратури (нині ДП «Завод «Радіореле»)
- Створено експериментальний хіміко-фармацевтичний інститут (нині ДП «Державний науковий центр лікарських засобів»)
- Засновано с. Красне Кегичівського району

січень

- Засновано швейну фабрику (нині ТОВ «Швейна фабрика ім. Тінякова»)

11 січня

- У Харкові відбувся перший в Україні комуністичний суботник

21 січня

- На базі міського промислово-художнього музею засновано музей Слобідської України ім. Г.Сковороди (нині Харківський історичний музей)

30 липня

- Засновано українську рентгенівську академію (нині ДЗ Інститут медичної радіології ім. С.П. Григор'єва Національної академії медичних наук України)

12 жовтня

- Відкрито професійно-педагогічну школу (нині Харківська гуманітарно-педагогічна академія)

1925

90 років тому

- Харків – центр округу, до якого входять 24 райони

- Розпочато будівництво стадіону «Металіст»
- У Харкові відкрито Будинок вчених
- Засновано фабрику «Красный зеркальщик» (нині Харківський завод механічної і термічної обробки скла)
- Створено гурток юних біологів Харківського зоопарку
- 1 січня* – Почав працювати перший в Україні аероклуб (нині Харківський аероклуб ім. В.С.Гризодубової)
- 5 січня* – У Харкові відбувся Перший республіканський з'їзд вчителів
- березень* – Розпочало свою діяльність Харківське відділення «Тепло и сила» (нині ВАТ «Теплоенергомонтаж»)
- 28–31 травня* – В Харкові відбулася перша Всеукраїнська краєзнавча конференція за участю Д.І.Багалія, Д.І.Яворницького, М.І.Яворського та ін. істориків
- серпень* – Розпочалося будівництво Держпрому
- жовтень* – Засновано Українську державну столичну оперу (нині Харківський національний академічний театр опери та балету ім. М.В.Лисенка)
- 12 листопада* – Створено футбольну команду «Металіст» (нині ФК «Металіст»)

1930 85 років тому

- В Харкові відбувся I Всеукраїнський конкурс піаністів
- Засновано Харківський інженерно-будівельний інститут (нині Харківський національний університет будівництва та архітектури)
- Засновано Державний інститут фізичної культури України (нині Харківська державна академія фізичної культури)
- Засновано Харківський експлуатаційно-тяговий інститут інженерів залізничного транспорту (нині Українська державна академія залізничного транспорту)
- Засновано Харківський інститут механізації та електрифікації сільського господарства (нині Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П.Василенка)
- Засновано Харківський авіаційний інститут (нині Національний аерокосмічний університет ім. М.Є.Жуковського «ХАІ»)
- Розпочав роботу Український НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М.Висоцького (нині Український ордена «Знак пошани» НДІ лісного господарства та агролісомеліорації ім. Г.М.Висоцького)
- У Харкові почав роботу перший у країні і другий в СРСР Український інститут переливання крові та гематології (нині Інститут загальної та невідкладної хірургії НАМН України)
- Засновано Український науково-дослідний вуглекислотний інститут (нині Український державний науково-дослідний вуглекислотний інститут)
- Створено Харківський технікум зв'язку (нині Харківський коледж Державного університету телекомунікацій)
- Створено завод «Поршень» (нині ПАТ «Автрамат»)
- Розпочато будівництво Харківського тракторного заводу (нині Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе)

- Засновано газету «За большевистские темпы» (нині газета Первомайського району «Знамя труда»)
- 7 липня* – Засновано Харківський автомобільно-дорожній інститут (нині Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
- 22 жовтня* – Засновано Харківський інженерно-економічний інститут (Харківський національний економічний університет)
- 2 листопада* – Вийшов перший номер валківської районної газети «Сільські новини»
- 6–15 листопада* – У Харкові відбулася Міжнародна конференція пролетарських і революційних письменників, в якій взяли участь 120 делегатів із 22 країн. Серед них – Л.Арагон, А.Барбюс, І.Бейхер, А.Зегерс та ін.
- 12 листопада* – Створена Дев'ята військова авіаційна школа льотчиків та льотчиків-спостерігачів (нині Харківський університет Повітряних Сил ім. І.Кожедуба)
- 1935   80 років тому**
  - Створено кондитерське підприємство «Харківська бісквітна фабрика». В 2004 р. фабрика об'єдналася з кондитерською в корпорацію «Бісквіт-Шоколад»
  - Створено Шевченківський район Харківської області
  - м. Зміїв. Відкрито районну бібліотеку
  - смт Зачепилівка. Відкрито районну бібліотеку
  - смт Шевченкове. Відкрито районну бібліотеку
- 24 березня* – У Харкові відкрито пам'ятник Т.Г.Шевченку (скульптор М.Манізер), який є символом міста та входить до списку 7 чудес Харкова
- червень* – В Жовтневому районі м. Харкова відкрито першу в Україні професійно-технічну школу для перекваліфікування інвалідів громадянської війни і праці (нині Харківський обліково-економічний технікум-інтернат ім. Ф.Г.Ананченка)
- 6 вересня* – Відбулось відкриття першого в Україні Палацу піонерів і жовтенят (нині КЗ «Харківський обласний палац дитячої та юнацької творчості»)
- жовтень* – Вступив в дію завод «Гідропривід»
- 16 листопада* – Відкрито дитячу музичну школу № 6 ім. М.В.Лисенка
- 30 грудня* – Вперше в СРСР в головному залі харківського Палацу піонерів і жовтенят пройшло свято новорічної ялинки, на яке зібралися 1200 дітей
- 1940   75 років тому**
  - 8 березня* – Засновано Комінтернівський район м. Харкова
  - квітень–травень* – Розстріл польських військовополонених. У 2000 р. у лісопарковій зоні Харкова споруджено українсько-польський Меморіал жертвам тоталітаризму
  - 8 листопада* – Відкрито дитячу залізницю – Малу Південну
- 1945   70 років тому**
  - Відкрито Харківський гідрометеорологічний технікум
  - Засновано Харківське книжково-журнально-газетне видавництво (нині Всеукраїнське багатопрофільне видавництво «Прапор»)
  - м. Люботин. Засновано Центральну бібліотеку
- 8 січня* – Відновлено роботу одного із найстаріших книгосховищ країни – Центральну наукову бібліотеку ім. В.Г.Короленка (нині Харківська державна наукова бібліотека)

ім. В.Г.Короленка)

- 1 лютого* – ХТЗ ім. С.Орджонікідзе розпочав серійне виробництво тракторів
- березень* – Створено Харківське міжобласне відділення Спілки театральних діячів України
- 1950**   **65 років тому**
- 3 травня* – Балаклійський район. Відкрито потужне газородовище – Шебелинка
- 1955**   **60 років тому**
- Почав діяти Харківський телецентр
  - Створено Харківську філію Всесоюзного НДІ хімічних реактивів Міністерства хімічної промисловості (нині НТК «Інститут монокристалів»)
  - Засновано Харківську міську музично-театральну бібліотеку ім. К.С.Станіславського
  - У східній частині саду ім. Т.Г.Шевченка відкрито фонтан «Каскад» (архітектор Г.Маяк)
  - Краснокутський район. Засновано народний музей при пархомівській школі (нині Пархомівський історико-художній музей ім. А.Ф.Луньова)
- 30 вересня* – Створено Інститут радіофізики та електроніки (нині Інститут радіофізики і електроніки ім. А.Я.Усікова НАН України)
- 21 грудня* – Створено Харківський обласний комітет міжнародної української спілки ветеранів війни
- 1960**   **55 років тому**
- В Харкові створено Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР (нині Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б.Веркіна НАН України)
  - Засновано Харківську лабораторію Всесоюзного Центрального НДІ комплексної автоматизації (нині «Харківський НДІ комплексної автоматизації»)
- вересень* – На базі Харківського обласного пересувного театру та випускного курсу театального інституту відроджено театр юного глядача (нині Харківський театр для дітей та юнацтва)
- грудень* – На турбінному заводі ім. С.Кірова виготовлено найбільшу в світі одновальну парову турбіну потужністю 300 тис. кВт.
- 1965**   **50 років тому**
- Створено Науково-дослідний і технологічний інститут приладобудування
  - Утворено Первомайський район Харківської області
- 6 червня* – Завершено будівництво першої черги Зміївської ДРЕС
- 29 серпня* – Відкрито Харківський Палац новонароджених
- 1975**   **40 років тому**
- На базі Інституту монокристалів створено Науково-виробниче об'єднання «Монокристалреактив»
- 23 серпня* – Відкрито рух на першій дільниці шостого в СРСР метрополітену (нині Холодногірсько-Заводська лінія)
- 9 грудня* – В Харкові розпочав роботу радянсько-американський симпозіум, присвячений збереженню чистоти річок, озер та морів
- 1980**   **35 років тому**

- При Харківській філармонії створено Харківський камерний хор (нині Академічний хор ім. В.С.Палкіна Харківської обласної філармонії)
- У Харкові організовано Республіканський кардіологічний диспансер (нині ДУ «Національний інститут терапії ім. Л.Т.Малої Національної академії медичних наук України)
- В Інституті радіофізики та електроніки АН УРСР створено Відділення радіоастрономії ІРЕ АН УРСР, на базі якого у 1985 р. створено Радіоастрономічний інститут АН УРСР (нині Радіоастрономічний інститут НАН України)

13 червня

- До Харкова доставлено Олімпійський вогонь

1985

30 років тому

- У Харкові відкрито пам'ятник конструктору легендарного танка Т-34 М.І.Кошкіну (скульптор В.Савченко, архітектор В.Семенов)

1990

25 років тому

- На базі харківського хореографічного відділення Харківської державної академії культури створено театр народного танцю «Заповіт»
- м. Валки. Відкрито пам'ятник українському поету П.А.Грабовському (скульптор І.Ястребов)
- с. Ков'яги, Валківський район. За ініціативи відомого уродженця села, письменника В.Гамана засновано музей Матері

квітень

- Створено Харківське бібліотечне товариство

29 квітня

- Між м. Харковом та м. Нюрнбергом (Німеччина) встановлено побратимські зв'язки

травень

- В Харкові проведені 11-і Всесоюзні Єсенінські читання “Сергей Есенин и Украина”

2 серпня

- Постановою Верховної Ради УРСР м. Готвальду Харківської області повернуто колишню назву Зміїв та Готвальдівському району – Зміївський

22 серпня

- м. Чугуїв. Біля художньо-меморіального музею ім. І.Рєпіна відкрито пам'ятник художнику (скульптор М.Єсипенко)

вересень

- В середній школі № 96 м. Харкова відкрито перший на Харківщині шкільний музей Т.Г.Шевченка

жовтень

- Вперше в Україні розпочала роботу комерційна телестудія «АТВ-1» (м. Харків)

21 грудня

- Створено обласний центр зайнятості населення

1995

20 років тому

- Створено Харківське територіальне відділення Малої академії наук
- Засновано фармацевтичне ПАТ «Лекхім – Харків»
- Харківському аеропорту присвоєно статус міжнародного
- Засновано Українську промислово-енергетичну компанію (УПЕК)
- На базі підприємств військово-промислового комплексу та НДІ Харкова, які пов'язані з виробництвом насосної техніки для потреб армії та флоту, створено підприємство «Промелектро»
- За ініціативи Товариства побратимства Харків-Нюрнберг і «Клубу друзів Нюрнберга» у Харкові відкрито культурно-просвітницький центр «Дом Нюрнберга»

- смт Кулиничі Харківського району. Відкрито АТ «Кулиничівський хлібозавод»
- 27 квітня – Відкрито Олексіївську лінію Харківського метрополітену
- 5 травня – На проспекті Маршала Жукова відкрито пам'ятник Г.Жукову (скульптор М.Овсянкін)
- 9 травня – с.Таранівка Зміївського району. Відкрито меморіальний комплекс на честь подвигу героїв-широнінців (скульптор В.Корольков)
- червень – На території Харківського інституту льотчиків відкрито пам'ятник І.Кожедубу (скульптор О.Рідний)
- 29 червня – У Харкові сталася аварія на головній насосній станції Диканівських очисних споруд
- серпень – В Харкові відбулася Всеукраїнська краєзнавча конференція, присвячена 70-річчю Українського комітету краєзнавців
- 26 серпня – Харківський район. У Бабаївському лісі відкрито меморіально-скульптурний комплекс «Стежка Скороди» (архітектор Н.Фоменко, скульптор С.Ястребов)
- 31 серпня – Підписано договір про дружбу і співпрацю між Варною (Болгарія) і Харковом
- 1 вересня – Відкрито міський клуб-музей К.І.Шульженко
- 1–4 вересня – В Харкові відбувся І-й Міжнародний фестиваль естрадної пісні ім. К.І.Шульженко
- 11 вересня – Створено Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
- 23 вересня – Харкову повернуто його історичний герб і вперше піднято прапор міста
- листопад – м. Чугуїв. Засновано Міжнародний благодійний фонд ім. І.Є.Репіна
- 18 листопада – с.Бесарабівка Кегичівського району. Відкрито пам'ятник Б.Хмельницькому (скульптор В.Семенюк)
- 25 листопада – Засновано Харківський міський спортивно-реабілітаційний клуб інвалідів “Ахіллес Трек Клуб Харків”
- грудень – Засновано Міжнародний фонд пам'яті Б.О.Чичибабіна.
- 23 грудня – На вул. Раднаркомівській відкрито пам'ятник міліціонерам, які загинули в мирний час при виконанні службового обов'язку (скульптор О.Іллічов)
- 2000**   **15 років тому**
- м. Чугуїв. Відбувся І-й Міжнародний Репінський пленер
- У Харкові відкрито приватну галерею «АВЕК», на базі якої проводяться виставки художників із світовим ім'ям
- 28 березня – У Будинку вчених (вул. Совнаркомівська, 10) встановлено бюст О.М.Бекетову – видатному українському архітекторові, педагогу
- травень – У приміщенні Харківської міської клінічної лікарні швидкої і невідкладної медичної допомоги ім. проф. О.І.Мещанінова відкрито музей служби швидкої медичної допомоги
- 11 травня – Вийшов закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території м. Харкова»
- 15 травня – м. Куп'янськ. Відкрито пам'ятник воїнам-інтернаціоналістам, які загинули в Афганістані
- 17 червня – У лісопарковій зоні Харкова споруджено українсько-польський Меморіал жертвам

тоталітаризму

- 19 червня – Засновано недержавний Театр 19
- 22–23 серпня – У Харкові відбувся I-й Міжнародний фестиваль патріотичної пісні «Солдати миру XX ст.»
- 6 жовтня – На території Харківського медичного університету відкрито пам'ятник видатному вченому-анатому В.П.Воробйову
- 13 листопада – За ініціативи українського історика П.Тронька засновано міжнародну організацію «Харківське земляцтво»
- грудень – На XVIII сесії Харківської міськради 23-го скликання затверджено Статут територіальної громади м. Харкова
- 2005 10 років тому**
- лютий – Підписано Угоду про дружбу і співпрацю між Кутаїсі (Грузія) і Харковом
- квітень – У домі по вул. Чернишевського, 90 відкрито музей пам'яті воїнів-афганців
- травень – Зареєстровано Харківську обласну громадську організацію дітей війни смт Дворічна. Відкрито пам'ятник І.І.Мечникову (скульптор С.Ястребов)
- 5 травня – На перехресті вул. Гвардійців-Широнінців та проспекту 50-річчя ВЛКСМ встановлено пам'ятник Петру Широніну (скульптор В.Корчмар)
- серпень – Відкрито другу чергу комплексу «Меморіал жертвам нацизму у Дробицькому Яру»
- 18 серпня – У сквері мікрорайону Новий Побут Ленінського району м. Харкова встановлено пам'ятник Герою Радянського Союзу А.Добродецькому
- 23 серпня – смт Солоницівка Дергачівського району. Відкрито музей «Харківщина у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», який отримав статус музею-філії Харківського історичного музею
- 28 листопада – На перехресті вулиць Мечникова і Пушкінської, навпроти інституту мікробіології та імунології встановлено пам'ятник вченому-біологу І.Мечникову (скульптор С.Гурбанов)
- 2010 5 років тому**
- У Харкові створено обласну громадську організацію «Спілка Героїв України»
- 16 травня – В саду ім. Т.Шевченка відкрито Алею почесних гостей міжнародного кінофестивалю короткометражних фільмів «Харківський бузок»
- серпень – Харків отримав від Ради Європи нагороду – «Приз Європи»
- 15 вересня – На LXI сесії Харківської обласної ради затверджено гімн Харківської області (слова Л.Петрик, музика В.Дашкевича)
- 9 жовтня – В саду ім. Т.Шевченка відкрито пам'ятник «50-а паралель» – знак того, що Харків найбільше місто 50-ї паралелі Північної широти
- 17 листопада – Біля входу до Північного корпусу ХНУ ім. В.Н.Каразіна відкрито пам'ятники історика Д.Багалію і математику О.Ляпунову (скульптори О.Рідний, А.Іванова)

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ХАРКІВЩИНИ
НА 2015 РІК

- 1 січня – 100 років з дня смерті **Андрія Миколайовича Краснова** (1862–1915), ботаніка, географа, мандрівника, педагога
- 4 січня – 130 років від дня народження **Олександра Григоровича Крамова** (1885–1951), українського актора, режисера, художнього керівника Харківського російського драматичного театру ім. О.Пушкіна (1936–1951)
- 5 січня – 135 років від дня народження **Василя Миколайовича Верховинця** (справж. Костів) (1880–1938), українського композитора, диригента, хореографа, фольклориста, етнографа, одного з засновників і балетмейстерів Харківського театру музичної комедії (1929)
- 75 років від дня народження **Валентина Петровича Черних** (1940), українського хіміка, державного та громадського діяча, педагога, ректора Національного фармацевтичного університету України (з 1980), почесного громадянина Харкова (2011)
- 6 січня – 115 років від дня народження **Данила Івановича Соколова** (1900–1975), українського критика, прозаїка
- 55 років від дня народження **Олександра Борисовича Фельдмана** (1960), українського бізнесмена, мецената, державного, політичного та громадського діяча, почесного громадянина Харкова (2013)
- 8 січня – 105 років від дня народження **Давида Кельмановича Вишневського** (1910–1977), українського письменника
- 10 січня – 115 років від дня народження **Зиновія Давидовича Заграничного** (1900–1966), українського хормейстера, композитора і педагога
- 115 років від дня народження **Регіни Самійлівни Горовиць** (1900–1984), української піаністки, педагога
- 12 січня – 150 років від дня народження **Федора Петровича Балавенського** (1865–1943), українського скульптора, педагога, уродженця м. Люботин Харківської області
- 13 січня – 75 років від дня народження **Василя Яковича Тація** (1940), українського правознавця, громадсько-політичного діяча, президента Академії правових наук України, ректора Національного університету «Юридична академія України ім. Я.Мудрого» (з 1987), Героя України (2004), почесного громадянина Харкова (2004)
- 15 січня – 110 років від дня народження **Григорія Борисовича Берковича** (1905–1976), українського живописця і графіка
- 17 січня – 110 років від дня народження **Євгена Васильовича Бондаренка** (1905–1977), українського актора театру і кіно, артиста Харківського українського академічного драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1929–1977)
- 19 січня – 70 років від дня народження **Вадима Юсуповича Абдрашитова** (1945), російського актора, режисера, педагога, уродженця Харкова
- 20 січня – 150 років від дня народження **Михайла Івановича Туган-Барановського** (1865–1919), українського та російського економіста, соціолога, історика, державного діяча, уродженця с. Солоне (Солянівка) Харківської губернії
- 75 років від дня народження **Євгена Михайловича Анцупова** (1940–1995), українського історика, правозахисника, почесного громадянина Харкова (2008,

помертвно)

- 25 січня – 85 років від дня народження **Ігоря Олександровича Алфьорова** (1930–1978), українського архітектора, головного архітектора Харкова (1965–1975), одного із авторів монумента на честь проголошення Радянської влади на Україні (1975) та меморіального комплексу Слави (1977)
- 26 січня – 45 років від дня народження **Михайла Марковича Добкіна** (1970), українського політичного діяча, мера Харкова (2006–2010), голови Харківської обласної державної адміністрації (2010–2011), почесного громадянина Харкова (2013)
- 27 січня – 225 років від дня народження **Петра Петровича Гулака-Артемовського** (1790–1865), українського поета, письменника, перекладача, вченого, ректора Харківського університету (1841–1849)
- 28 січня – 80 років від дня народження **Теодора Костянтиновича Попеску** (1935–2008), українського артиста балету, хореографа, балетмейстера Харківського академічного театру опери та балету ім. М.В.Лисенка (1963–1987)
- 29 січня – 130 років від дня народження **Сергія Івановича Руденка** (1885–1969), російського антрополога, археолога, етнографа, географа, уродженця м. Харкова
- 80 років від дня народження **Олексія Прокоповича Чугуя** (1935), українського письменника, літературознавця
- 65 років від дня народження **Миколи Івановича Вахна** (1950), українського вченого в галузі машинобудування, президента-голови правління ПАТ «Хартрон» (з 2002), почесного громадянина Харкова (2013)
- 30 січня – 115 років від дня народження **Ісака Осиповича Дунаєвського** (1900–1955), російського композитора і диригента. Навчався і працював у Харкові (1910–1924)
- 85 років від дня народження **Марка Веніаміновича Кармінського** (1930–1995), українського композитора
- 1 лютого * – 120 років від дня народження **Андрія Петровича Ковалівського** (1895–1969), українського радянського історика та етнографа
- 2 лютого – 250 років від дня народження **Тимофія Федоровича Осиповського** (1765–1832), українського і російського математика та філософа, ректора Харківського університету (1813–1820)
- 4 лютого – 125 років від дня народження **Тимофія Даниловича Страхова** (1890–1960), українського радянського міколога, фітопатолога
- 70 років від дня народження **Миколи Миколайовича Саппи** (1945), українського краєзнавця
- 9 лютого – 115 років від дня народження **Олександра Ілліча Казакова** (1900–1961), військовика, Героя Радянського Союзу (1946)
- 10 лютого * – 100 років від дня народження **Ганни Степанівни Маяк** (1915–1993), українського архітектора, педагога, видатного діяча садово-паркової архітектури
- 80 років від дня народження **Івана Матвійовича Неклюдова** (1935), українського фізика, генерального директора Національного центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України, почесного громадянина Харкова (2012)
- 12 лютого – 160 років від дня народження **Миколи Миколайовича Синельникова** (1855–1939), українського та російського актора, режисера, педагога
- 120 років від дня народження **Анатолія Галактіоновича Петрицького** (1895–1964), українського живописця, художника театру
- 75 років від дня народження **Юрія Леонідовича Волянського** (1940–2013),

українського мікробіолога, директора Інституту мікробіології та імунології ім. І.Мечникова (1983–2013)

- 13 лютого* – 75 років від дня народження **Володимира Олександровича Родіонова** (1940), російського поета, прозаїка, перекладача, почесного громадянина Чугуєва (1996)
- 14 лютого* – 150 років від дня народження **Єгора Івановича Орлова** (1865–1944), українського хіміка-технолога, засновника першого в Україні Всесоюзного НДІ вогнетривів у Харкові (1927 р.)
- 115 років від дня народження **Онисима Михайловича Голоска** (1900–1955), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Варварівка Великобурлуцького району
- 15 лютого* – 125 років від дня народження **Семена Семеновича Богатирьова** (1890–1960), українського і російського музикознавця, композитора, педагога, уродженця Харкова
- 120 років від дня народження **Федора Мусійовича Соболя** (1895–1973), українського диригента
- 100 років від дня народження **Миколи Яковича Чайкіна** (1915–2000), композитора, педагога, уродженця Харкова
- 17 лютого* – 110 років від дня народження **Валентини Сергіївни Дуленко** (1905–1988), артистки балету, балетмейстера, педагога, солістки Харківського театру опери та балету (1926–1935)
- 18 лютого* – 125 років від дня народження **Володимира Михайловича Корецького** (1890–1984), українського юриста-міжнародника, одного з організаторів Харківського юридичного інституту (у 1920-х рр.), Героя Соціалістичної Праці (1980)
- 115 років від дня народження **Оксани Андріївни Петрусенко** (1900–1940), української співачки
- 115 років від дня народження **Валентина Івановича Пушкарьова** (1900–1966), українського архітектора
- 19 лютого* – 150 років від дня народження **Георгія Миколайовича Висоцького** (1865–1940), українського вченого у галузі лісівництва, ґрунтознавства, геоботаніки та гідрології, основоположника науки про ліс і лісову дослідницьку справу
- 105 років від дня народження **Миколи Олександровича Соболя** (1910–1991), українського державного і громадського діяча, директора Харківського паровозобудівного заводу (1954–1958)
- 21 лютого* – 110 років від дня народження **Дмитра Васильовича Чуба** (справжнє Нитченка) (1905–1999), письменника української діаспори. Жив і працював у Харкові (1927–1968)
- 100 років від дня народження **Євгена Михайловича Ліфшиця** (1915–1985), українського фізика-теоретика
- 22 лютого* – 100 років від дня народження **Віктора Федоровича Бойченка** (1915–1966), українського художника, графіка
- 23 лютого* – 115 років від дня народження **Євгена Михайловича Лавренка** (1900–1987), українського радянського геоботаніка та ботаніко-географа, уродженця Чугуєва Харківської області
- 24 лютого* – 75 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Туренка** (1940), українського вченого в галузі науки і техніки, ректора Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (з 1992), почесного громадянина Харкова (2012)

- 25 лютого – 65 років від дня народження **Валерія Олексійовича Головка** (1950), українського вченого в галузі ветеринарної медицини, ректора Харківської державної зооветеринарної академії (з 2001), почесного громадянина Харківської області (2010)
- 28 лютого – 120 років від дня народження **Михайла (Майка) Гервасійовича Йогансена** (1895–1937), українського прозаїка, поета, літературознавця
- 45 років від дня народження **Сергія Петровича Черняєва** (1970–2002), українського поета
- 5 березня – 85 років від дня народження **Володимира Терентійовича Зайцева** (1930–1999), українського клініциста-хірурга, вченого, педагога, директора Харківського НДІ загальної та невідкладної хірургії (1974–1999)
- 6 березня – 135 років від дня народження **Сергія Натановича Бернштейна** (1880–1968), українського математика, засновника наукової школи в Харківському університеті
- 7 березня – 85 років від дня народження **Артура Петровича Ярещенка** (1930), українського вченого-мовознавця
- 8 березня – 115 років від дня народження **Софії Володимирівни Федорцевої** (1900–1988), української актриси Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1927–1960)
- 9 березня – 70 років від дня народження **Михайла Миколайовича Олефіренка** (1945), українського письменника
- 12 березня – 140 років від дня народження **Василя Родіоновича Петрова** (1875–1937), російського оперного співака, уродженця с. Олексіївка Зміївського повіту Харківської губернії
- 95 років від дня народження **Федора Петровича Пуртова** (1920), військовика, Героя Радянського Союзу (1945), почесного громадянина Харкова (2013)
- 50 років від дня народження **Степана Тимофійовича Полторака** (1965), українського військового діяча, почесного громадянина Харкова (2013)
- 13 березня – 135 років від дня народження **Олексія Опанасовича Кокеля** (1880–1956), українського живописця, графіка, педагога
- 105 років від дня народження **Ірини Миколаївни Бугримової** (1910–2001), артистки цирку, першої в СРСР дресирувальниці хижаків
- 18 березня – 135 років від дня народження **Олександра Миколайовича Грота** (1880–1965), українського художника, педагога
- 60 років від дня народження **Анатолія Петровича Стожука** (1955), українського письменника
- 21 березня – 55 років від дня народження **Даниїла Борисовича Крамера** (1960), українського композитора, піаніста, джазмена, уродженця Харкова
- 23 березня – 70 років від дня народження **Віталія Дмитровича Добровольського** (1945), українського дизайнера, живописця, графіка і монументаліста
- 25 березня – 90 років від дня народження **Сергія Івановича Івченка** (1925–1984), українського прозаїка
- 27 березня – 45 років від дня народження **Онуфрія** (Олег Володимирович Легкий) (1970), архієрея Української православної церкви, митрополита Харківського і Богодухівського (з 2013), Почесного громадянина Харкова (2008)
- 28 березня – 125 років від дня народження **Віктора Володимировича Бобіна** (1890–1973), українського анатома, антрополога, педагога

- 30 березня – 165 років від дня народження **Михайла Михайловича Корякіна** (1850–1897), російського оперного співака, уродженця с. Кочеток Харківської губернії
- 1 квітня – 105 років від дня народження **Георгія Євгенійовича Стефанова** (1910–1984), українського артиста, драматурга, режисера, композитора, актора Харківського театру ляльок (1946–1980)
- 4 квітня – 80 років від дня народження **Валентини Іларіонівни Астахової** (1935), українського історика, громадського діяча, педагога, ректора Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (1991–2011), почесного громадянина Харкова (2011)
- 7 квітня – 110 років від дня народження **Миколи Андрійовича Частія** (1905–1962), українського оперного співака, соліста Харківського театру опери та балету ім. М.В.Лисенка (1927–1935)
- 75 років від дня народження **Марка Абрамовича Ентіна** (1940–2006), українського сценариста, драматурга, поета, музично-громадського діяча, педагога
- 65 років від дня народження **Леоніда Васильовича Тома** (1950), українського поета, прозаїка, драматурга
- 14 квітня – 120 років від дня народження **Йосипа Йосиповича Гірняка** (1895–1989), українського актора, режисера, педагога, артиста харківського театру «Березіль» (1922–1933)
- 17 квітня * – 120 років від дня народження **Олександра Веніаміновича Хвостенка-Хвостова** (1895–1968), українського художника, графіка, театрального декоратора
- 18 квітня – 115 років від дня народження **Валентини Миколаївни Чистякової** (1900–1984), української актриси, дружини Леся Курбаса
- 60 років від дня народження **Сергія Михайловича Євеля** (1955), українського фахівця в галузі будівництва, генерального директора ТОВ «Стальконструкція» (з 2005), почесного громадянина Харківської області (2011)
- 19 квітня – 130 років від дня смерті **Миколи Івановича Костомарова** (1817–1885), українського і російського історика, археолога, фольклориста, етнографа, критика, письменника, громадського діяча. Навчався у Харківському університеті (1933–1937)
- 20 квітня – 125 років від дня народження **Микити Івановича Волкова** (1890–1971), українського оперного співака, артиста Харківського театру музичної комедії (1934–1958 (з перервою))
- 110 років від дня народження **Євгена Овксентійовича Лимаря** (1905–1972), українського архітектора і художника
- 21 квітня – 105 років від дня народження **Володимира Миколайовича Нахабіна** (1910–1967), українського композитора, педагога, диригента
- 22 квітня – 100 років від дня народження **Миколи Івановича Гнойового** (1915–1995), українського графіка
- 23 квітня – 110 років від дня народження **Юрія Павловича Бажанова** (1905–1975), військового діяча, маршала артилерії (1965), начальника Військово-інженерної радіотехнічної академії ім. Л.О.Говорова у Харкові (1955–1973)
- 30 квітня – 105 років від дня народження **Георгія Яковича Андрєєва** (1910–1978), українського техника, ректора Українського заочного політехнічного інституту (1964–1978)
- 1 травня – 110 років від дня народження **Леоніда Васильовича Андрієвського** (1905–1994), українського графіка

- 95 років від дня народження **Миколи Федоровича Денчика** (1920–1996), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Вільшани Дергачівського району
- 2 травня* – 150 років від дня народження **Миколи Андрійовича Гредескула** (1865–1941), українського історика, правознавця, політичного діяча
- 7 травня* – 50 років від дня народження **Лариси Олександрівни Шитикової** (1965), українського педагога, вчительки математики Харківської гімназії № 47, Героя України (2011)
- 8 травня* – 115 років з дня смерті **Василя Сергійовича Досєкіна** (1829–1900), фотографа, засновника першої в Харкові фотографії
- 9 травня* – 80 років від дня народження **Ігоря Аркадійовича Цветкова** (1935–2000), російського композитора, уродженця Харкова
- 10 травня* – 75 років від дня народження **Миколи Михайловича Чернети** (1940), українського журналіста, поета, театрального критика
- 12 травня* – 140 років від дня народження **Якова Феофановича Чепіги-Зеленкевича** (1875–1938), українського педагога і освітянського діяча, співробітника Українського НДІ педагогіки у Харкові (1928–1934)
- 14 травня* – 165 років від дня народження **Івана В'ячеславовича Нетушила** (1850–1928), українського історика, філолога, педагога, ректора Харківського університету (1912–1919)
  - 90 років від дня народження **Миколи Семеновича Бєляєва** (1925–2004), українського педагога, краєзнавця, почесного громадянина м. Богодухів (1996)
- 15 травня* – 170 років від дня народження **Іллі Ілліча Мечникова** (1845–1916), російського і українського біолога, основоположника ембріології, порівняльної патології, імунології та мікробіології, лауреата Нобелівської премії (1908)
- 16 травня* – 115 років від дня народження **Хани Миронівни Левіної** (1900–1969), української поетеси
  - 60 років від дня народження **Віктора Миколайовича Остапчука** (1955), українського громадсько-політичного діяча, начальника Південної залізниці (2000–2005), Героя України (2004), почесного громадянина Харківської області (2007), почесного громадянина Харкова (2010)
- 21 травня* – 120 років від дня народження **Костянтина Євгеновича Богуславського** (1895–1943), українського композитора, хорового диригента, співака
  - 100 років від дня народження **Костянтина Федоровича Ольшанського** (1915–1944), військовика, Героя Радянського Союзу (1945, посмертно), уродженця смт Приколотне Великобурлуцького району
- 22 травня* – 175 років від дня народження **Марка Лукича Кропивницького** (1840–1910), українського драматурга, актора, режисера, театрального діяча
- 25 травня* – 155 років від дня народження **Костянтина Івановича Рубинського** (1860–1930), українського бібліотекознавця, бібліографа, одного з фундаторів вітчизняного бібліотекознавства, першого директора бібліотеки Харківського університету
  - 125 років від дня народження **Григорія Львовича Дермана** (1890–1983), українського патологоанатома. За його ініціативою в Харкові у 1960-х рр. вперше в Україні був організований перинатальний центр
  - 110 років від дня народження **Олександра Євдокимовича Корнійчука** (1905–1972), українського драматурга, кіносценариста, громадського діяча, Героя Соціалістичної Праці (1967). На початку 1930-х рр. жив у Харкові, працював на

харківській кіностудії

- 30 травня* – 145 років від дня народження **Митрофана Семеновича Федорова** (1870–1942), українського і російського живописця, педагога, одного з організаторів і викладачів Харківського художнього училища (1902–1913)
- 1 червня* – 75 років від дня народження **Юрія Анатолійовича Мамакіна** (1940), українського прозаїка
- 2 червня* – 90 років від дня народження **Ігоря Михайловича Стаханова** (1925–2008), українського живописця, графіка
- 3 червня* – 90 років від дня народження **Анатолія Васильовича Ефроса** (1925–1987), російського режисера, педагога, уродженця Харкова
- 85 років від дня народження **Леоніда Георгійовича Розенфельда** (1930), українського вченого в галузі медичної радіології, Почесного громадянина Харкова (2011)
- 5 червня* – 120 років від дня народження **Михайла Омеляновича Ялового** (1895–1937), українського поета, прозаїка
- 90 років від дня народження **Володимира Олексійовича Реусова** (1925–2011), українського вченого в галузі будівництва, почесного громадянина Харкова (2000)
- 6 червня* – 160 років від дня народження **Івана Петровича Білоконського** (1855–1931), українського прозаїка, історика, громадського діяча
- 7 червня* – 75 років від дня народження **Сергія Юрійовича Масловського** (1940), українського вченого-анатома
- 8 червня* – 95 років від дня народження **Івана Микитовича Кожедуба** (1920–1991), військового льотчика, тричі Героя Радянського Союзу (1944, 1944, 1945), почесного громадянина Чугуєва (1974), Куп'янська
- 9 червня* – 65 років від дня народження **Володимира Петровича Семиноженка** (1950), українського вченого-фізика, політичного та громадського діяча, почесного громадянина Харкова (2010)
- 11 червня* – 115 років від дня народження **Петра Івановича Демчука** (1900–1937), українського філософа, громадсько-політичного діяча
- 13 червня* – 150 років від дня народження **Олександра Миколайовича Виєзжева** (1865–1918), українського живописця, організатора харківського гуртка художників (1900)
- 17 червня* – 115 років від дня народження **Митрофана Тадейовича Кононенка** (1900–1965), українського артиста, актора Харківського українського драматичного академічного театру ім. Т.Г.Шевченка (1923–1965)
- 18 червня* – 100 років від дня народження **Леоніда Івановича Чернова** (1915–1990), українського живописця, графіка, педагога
- 21 червня* – 85 років від дня народження **Анатолія Васильовича Калабухіна** (1930), українського диригента, педагога, голови Харківського відділення Національної всеукраїнської музичної спілки (1990–2009), почесного громадянина Харкова (2010)
- 22 червня* – 90 років від дня народження **Станіслава Яковича Гонтара** (1925–1970), українського графіка і живописця
- 24 червня* – 105 років від дня народження **Івана Івановича Неходи** (1910–1963), українського письменника, поета, журналіста, уродженця с. Олексіївка Коломацького району Харківської області

- 27 червня – 115 років від дня народження **Олександра Івановича Сердюка** (1900–1988), українського артиста, режисера, педагога, актора (з 1935), директора і художнього керівника Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1957–1962)
- 105 років від дня народження **Павла Федоровича Батицького** (1910–1984), військовика, Героя Радянського Союзу (1965), маршала, уродженця Харкова
- 80 років від дня народження **Петра Микитовича Тригуба** (1935), українського історика, краєзнавця, педагога
- 29 червня – 150 років від дня народження **Петра Васильовича Щепкіна** (1865–1941), українського педагога, першого вчителя-орденоносця (орден Трудового Червоного Прапора (1924)). З 1890 р. вчителював у 2-й Липецькій школі Харківського району і до кінця життя був її директором
- 2 липня – 190 років від дня народження **Володимира Степановича Александрова** (1825–1894), українського поета, перекладача, фольклориста, краєзнавця
- 120 років від дня народження **Олександра Семеновича Чишка** (1895–1976), українського і російського композитора, співака, уродженця смт Дворічна Харківської області
- 3 липня – 120 років від дня народження **Марка Йосиповича Рейзена** (1895–1992), російського співака, соліста Харківської опери (1921–1925)
- 90 років від дня народження **Дмитра Васильовича Волкова** (1925–1996), українського фізика, засновника наукової школи з теорії елементарних частинок
- 7 липня – 115 років від дня народження **Юрія Корнійовича Смолича** (1900–1976), українського прозаїка, публіциста, критика, голови Харківської організації письменників (1934–1941), Героя Соціалістичної Праці (1970)
- 8 липня – 95 років від дня народження **Вадима Григоровича Кононенка** (1920–1983), українського педагога, ректора Харківського авіаційного інституту (1976–1983)
- 10 липня – 115 років від дня народження **Петра Степановича Погребняка** (1900–1976), українського вченого-лісівника, ґрунтознавця, уродженця с. Волохів Яр Зміївського району
- 90 років від дня народження **Володимира Володимировича Сташиса** (1925–2011), українського вченого-юриста, педагога, Героя України (2006), почесного громадянина Харкова (2000)
- 11 липня – 100 років від дня народження **Володимира Миколайовича Оглобліна** (1915–2005), українського актора і режисера, режисера Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1952–1958)
- 12 липня – 135 років від дня народження **Даміана Петровича Гриньова** (1880–1934), українського лікаря, засновника і керівника кафедри мікробіології Харківського університету (1922)
- 100 років від дня народження **Петра Тимофійовича Тронька** (1915–2011), українського історика, Героя України (2000), почесного громадянина Харкова (2002), почесного громадянина Харківської області (2011)
- 15 липня – 110 років від дня народження **Олександра Леопольдовича Хвилі** (1905–1977), українського артиста, актора Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1926–1941)
- 18 липня – 170 років від дня народження **Олександра Івановича Кирпичникова** (1845–1930), українського вченого-філолога
- 19 липня – 170 років від дня народження **Іллі Ілліча Слатіна** (1845–1931), українського і

- російського музичного діяча, піаніста, педагога, диригента, засновника Харківського відділення Російського музичного товариства (1871) і музичних класів при ньому
- 75 років від дня народження **Валентина Савича Бібика** (1940–2003), українського композитора
  - 24 липня – 110 років від дня народження **Бориса Григоровича Буткова** (1905–1969), українського оперного співака, соліста Харківського театру опери та балету ім. М.В.Лисенка (1929–1959)
  - 25 липня – 120 років від дня народження **Володимира Олександровича Бєлоусова** (1895–1971), українського лікаря-педіатра
  - 26 липня – 75 років від дня народження **Івана Михайловича Гулого** (1940–2013), українського підприємця, генерального директора приватного аграрно-орендного підприємства «Промінь» Красноградського району, Героя України (2008), почесного громадянина Харківської області (2011)
  - 27 липня – 145 років від дня народження **Володимира Матвійовича Маковського** (1870–1941), українського радянського вченого у галузі турбобудування
  - 28 липня – 120 років від дня народження **Валентина Григоровича Костенка** (1895–1960), українського композитора, педагога, музикознавця
  - 29 липня – 115 років від дня народження **Івана Івановича Бакуліна** (1900–1942), Героя Радянського Союзу (1965, посмертно), секретаря харківського підпільного обкому КП(б)У в роки Великої Вітчизняної війни
  - 30 липня – 135 років від дня народження **Михайла Михайловича Лозинського** (1880–1937), українського політичного діяча, публіциста, літературознавця, перекладача
  - 85 років від дня народження **Романа Олександровича Левіна** (1930), російського поета, прозаїка
  - 1 серпня – 115 років від дня народження **Олександра Івановича Копиленка** (1900–1958), українського письменника
  - 3 серпня – 110 років від дня народження **Івана Микитовича Францевича** (1905–1985), українського фізико-хіміка, матеріалознавця, Героя Соціалістичної Праці (1969)
  - 85 років від дня народження **Миколи Сидоровича Пушкаря** (1930–1995), українського кріобіолога
  - 4 серпня – 120 років від дня народження **Бориса Никаноровича Тютюнникова** (1895–1985), українського хіміка, вченого в галузі технології жирів
  - 5 серпня – 105 років від дня народження **Марії Петрівни Нестеренко** (1910–1941), льотчиці, учасниці дальніх рекордних перельотів, уродженки смт Буди Харківської області
  - 6 серпня – 120 років від дня народження **Михайла Сергійовича Горбачова** (1895–1984), українського лікаря-нейрохірурга
  - 90 років від дня народження **Володимира Гавриловича Крайниченка** (1925–1964), українського режисера. Працював у Харківському державному академічному українському драматичному театрі ім. Т.Г.Шевченка (1952–1964)
  - 7 серпня – 75 років від дня народження **Миколи Івановича Панова** (1940), українського юриста, педагога, почесного громадянина Первомайського району (2001), почесного громадянина Первомайська (2004)
  - 9 серпня – 125 років від дня народження **Пантелеймона Івановича Свистуна** (1890–1938), громадського і державного діяча, начальника будівництва, директора ХТЗ у 1930-х рр.

- 11 серпня – 335 років від дня смерті **Івана Дмитровича Сірка** (між 1605 і 1610–1680), отамана запорізьких козаків II-ї половини XVII ст., уродженця с. Мерефа Харківської області
- 14 серпня – 95 років від дня народження **Лева Яковича Лівшиця** (1920–1965), російського літературознавця, театрального критика, педагога
- 90 років від дня народження **Володимира Федоровича Гольби** (1925), українського живописця, графіка
- 15 серпня – 110 років від дня народження **Володимира Никифоровича Гавриленка** (1905–1995), українського прозаїка
- 17 серпня – 65 років від дня народження **Олега Анатолійовича Векленка** (1950), українського графіка, плакатиста, педагога
- 20 серпня – 80 років від дня народження **Миколи Івановича Чумака** (1935), українського поета
- 22 серпня – 80 років від дня народження **Михайла Захаровича Бердути** (1935), українського історика, краєзнавця
- 24 серпня – 135 років від дня народження **Олександра Георгійовича Молокіна** (1880–1951), українського архітектора, інженера, педагога
- 27 серпня – 155 років від дня народження **Євгена Михайловича Гаршина** (1860–1931), літературного критика, письменника, мемуариста
- 125 років від дня народження **Дмитра Петровича Святополк-Мирського** (1890–1939), поета, критика
- 29 серпня * – 90 років від дня народження **Марлени Давидівни Рахліної** (1925–2010), української поетеси, перекладача
- 30 серпня – 65 років від дня народження **Валентина Михайловича Толочка** (1950), українського фармацевта
- 30 років від дня народження **Ганни Юрївни Ушеніної** (1985), української шахістки, 14-ї чемпіонки світу (2012–2013)
- 3 вересня – 85 років від дня народження **Віктора Петровича Тимченка** (1930), українського поета, прозаїка
- 65 років від дня народження **Олександра Станіславовича Кривцова** (1950), українського вченого-економіста, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина Харкова (2009)
- 6 вересня – 115 років від дня народження **Миколи Федоровича Наконечного** (1900–1981), українського мовознавця
- 80 років від дня народження **В'ячеслава Сергійовича Палкіна** (1935–2008), українського хорового диригента, засновника (1980), художнього керівника і головного диригента Харківського камерного хору обласної філармонії, почесного громадянина Харкова (2008, посмертно)
- 8 вересня – 70 років від дня народження **Володимира Петровича Фокіна** (1945), російського режисера, сценариста, актора, уродженця Харкова, почесного громадянина Харкова (2011)
- 10 вересня – 130 років від дня народження **Олександра Володимировича Палладіна** (1885–1972), українського біохіміка, засновника української школи біохімії
- 100 років від дня народження **Олександра Федоровича Кравцова** (1915–1983), українського поета

- 12 вересня – 110 років від дня народження **Олександра Володимировича Запорожця** (1905–1981), українського та російського психолога, педагога
- 105 років від дня народження **Любові Артемівни Д्राжевської** (1910–2006), громадської діячки, журналістки, геолога
- 15 вересня – 145 років від дня народження **Лева Петровича Штейнберга** (1870–1945), українського і російського диригента, композитора, головного диригента Харківської опери (1924–1926), Героя Праці (1925)
- 16 вересня – 110 років від дня народження **Іллі Михайловича Полякова** (1905–1976), українського біолога, генетика, директора Інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва (1963–1974)
- 18 вересня – 85 років від дня народження **Бориса Семеновича Носка** (1930), українського вченого в галузі агрохімії і ґрунтознавства
- 19 вересня – 310 років від дня народження **Йоасафа Горленка** (1705–1754), церковного діяча, письменника
- * – 240 років від дня народження **Василя Васильовича Орлова-Денисова** (1775–1844), героя війни 1812 р., благодійника (заснував перший у Харкові дитячий притулок)
- 20 вересня – 140 років від дня смерті **Фердинанда Георгійовича Бергера** (?–1875), українського режисера, антрепренера, співака, за ініціативи якого у 1874 р. в Харкові було засновано стаціонарний оперний театр
- 22 вересня – 180 років від дня народження **Олександра Опанасовича Потебні** (1835–1891), українського філолога, мовознавця, фольклориста, етнографа
- 23 вересня – 100 років від дня народження **Івана Олександровича Мусієнка** (1915–1989), військовика, Героя Радянського Союзу (1945)
- 26 вересня – 75 років від дня народження **Світлани Іванівни Коливанової** (1940), української артистки балету (з 1964 у Харківському академічному театрі опери та балету ім. М.В.Лисенка), почесного громадянина Харкова (2002)
- 28 вересня – 80 років від дня народження **Юрія Івановича Григоренка-Пригоди** (1935–2002), альпініста, тренера, засновника української та харківської школи альпінізму
- 29 вересня – 110 років від дня народження **Віктора Семеновича Андрєєва** (1905–1988), українського та російського архітектора, уродженця Харкова
- 85 років від дня смерті **Іллі Юхимовича Рєпіна** (1844–1930), російського живописця, уродженця м. Чугуєва
- 1 жовтня – 75 років від дня народження **Олега Миколайовича Батова** (1940), українського артиста, актора Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1968–1970)
- 3 жовтня – 105 років від дня народження **Олександра Юрійовича Лейбфрейда** (1910–2003), українського радянського архітектора, краєзнавця
- 6 жовтня – 105 років від дня народження **Івана Івановича Денисенка** (1910–2006), американського художника українського походження, уродженця м. Барвінкове Харківської області, Почесного професора кафедри живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтва (2000)
- 90 років від дня народження **Марка Івановича Богославського** (1925), російського поета, літературознавця, педагога, уродженця Харкова
- 7 жовтня – 85 років від дня народження **Івана Юхимовича Саратова** (1930), українського краєзнавця, дослідника історії та культури Слобожанщини, голови Харківського

відділення Національної спілки краєзнавців України

- 8 жовтня – 170 років від дня народження **Віктора Львовича Кирпичова** (1845–1913), вченого в галузі механіки, опору матеріалів, засновника і першого директора Харківського технологічного інституту (1885–1898)
- 9 жовтня – 130 років від дня народження **Володимира Юхимовича Свідзинського** (1885–1941), українського поета, критика, перекладача
- 12 жовтня – 85 років від дня народження **Радія Федоровича Полонського** (1930–2003), українського прозаїка і драматурга
- 14 жовтня – 75 років від дня народження **Олександра Олександровича Сердюка** (1940–2010), українського актора театру і кіно, уродженця Харкова
- 15 жовтня – 115 років від дня народження **Олександра Григоровича Івашутича** (1900–1970), українського артиста і режисера. Актор (1924–1941) та режисер (1941–1955, з перервою) Харківського театру музичної комедії
- 16 жовтня – 80 років від дня народження **Анатолія Зіновійовича Житницького** (1935), українського поета, драматурга, пародиста, мистецтвознавця, педагога
- 18 жовтня – 145 років від дня народження **Володимира Васильовича Різниченка** (1870–1932), українського геолога, художника та поета
- 130 років від дня народження **Миколи Михайловича Баженова** (1885–1962), українського мовознавця, літературознавця, педагога
- 130 років від дня народження **Віктора Григоровича Аверіна** (1885–1955), українського біолога, зоолога, педагога, громадського діяча, одного з організаторів справи захисту рослин в Україні
- 21 жовтня – 130 років від дня народження **Петра Петровича Будникова** (1885–1968), українського хіміка, фахівця у галузі силікатних матеріалів, одного з організаторів (1927) і наукового керівника (1928–1935) Українського НДІ вогнетривів
- 105 років від дня народження **Поліни Володимирівни Куманченко** (1910–1992), української актриси, акторки Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1937–1961)
- 65 років від дня народження **Наталії Миколаївни Кушнарєнко** (1950), українського документознавця, бібліографа, педагога
- 22 жовтня – 135 років від дня народження **Віктора Павловича Протопопова** (1880–1957), українського психіатра та фізіолога. Працював у медичних установах Харкова (1923–1944)
- 23 жовтня – 75 років від дня народження **Анатолія Костянтиновича Мялиці** (1940), українського вченого в галузі машинобудування, генерального директора Харківського авіаційного виробничого підприємства (з 2008), Героя України (1999)
- 70 років від дня народження **Олени Петрівни Олешко** (1945), українського педагога, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина Харківської області (2013)
- 24 жовтня – 100 років від дня народження **Кузьми Филімоновича Білоконя** (1915–2005), *
військовика, Героя Радянського Союзу (1944), почесного громадянина смт Печеніги Харківської області
- 25 жовтня – 155 років від дня народження **Миколи Семеновича Самокиша** (1860–1944), українського живописця та графіка
- 27 жовтня – 100 років від дня народження **Івана Григоровича Гетьманенка** (1915–2003), українського зоотехніка, Героя Соціалістичної Праці (1948)

- 80 років від дня народження **Віталія Миколайовича Куликова** (1935), українського художника, графіка, плакатиста
- 29 жовтня 115 років від дня народження **Лідії Володимирівни Долохової** (1900–1988), української артистки балету, балетознавця, акторки Харківського театру опери та балету (1926–1936) та Харківської оперети (1936–1941)
- 30 жовтня – 195 років від дня народження **Івана Герасимовича Харитоненка** (1820–1891), українського промисловця, мецената. У 1884 р. пожертвував кошти на будівництво триповерхового будинку для гуртожитку студентів Харківського університету
- 190 років від дня народження **Дмитра Івановича Безперчого** (1825–1913), українського живописця, графіка, педагога
- 1 листопада – 85 років від дня народження **Володимира Івановича Подшивалова** (1930–2012), українського громадсько-політичного діяча, почесного громадянина Харкова (2010)
- 2 листопада – 85 років від дня народження **Юрія Меркурійовича Шрамка** (1930), українського громадського діяча, банкіра, почесного громадянина Харкова (2010), почесного громадянина Харківської області (2012)
- 75 років від дня народження **Анатолія Олександровича Бугайця** (1940–2011), українського інженера-енергетика, генерального директора НВО “Турбоатом” (1986–2006), Героя України (2002), почесного громадянина Харкова (2010), почесного громадянина Харківської області (2010)
- 3 листопада – 105 років від дня народження **Віктора Семеновича Довбищенка** (1910–1953), українського режисера, театрознавця, педагога
- 75 років від дня народження **Людмили Павлівни Платонової** (1940), української актриси, акторки Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка
- 6 листопада – 160 років від дня народження **Дмитра Івановича Яворницького** (1855–1940), українського історика, археолога, етнографа, фольклориста, письменника
- 9 листопада – 130 років від дня народження **Віктора Олександровича Барвінського** (1885–1940), українського радянського історика, дослідника історії Лівобережної України XVI–XVII ст., архівіста, уродженця Чугуєва Харківської області
- 12 листопада * – 130 років від дня народження **Михайла Івановича Ситенка** (1885–1940), українського ортопеда-травматолога, директора Харківського НДІ ортопедії та травматології (1926–1940)
- 105 років від дня смерті **Івана Івановича Соколова** (1823–1910), російського живописця, графіка, віце-президента Харківського товариства любителів красних мистецтв
- 80 років від дня народження **Людмили Марківни Гурченко** (1935–2011), російської кіноактриси, уродженки Харкова, почесного громадянина Харкова (1999)
- 14 листопада – 170 років від дня народження **Михайла Дійовича Пономарьова** (1845–1905), українського педіатра, засновника і першого завідувача кафедри дитячих хвороб Харківського університету
- 15 листопада – 215 років від дня народження **Андрія Євгеновича Розена** (1800–1884), декабриста, громадського діяча. Останні роки життя провів неподалік с. Кам’янка (Ізюмський район)
- 120 років від дня народження **Володимира Зеновича Гжицького** (1895–1973), українського прозаїка. Жив і працював у Харкові (1919–1933)

- 100 років від дня народження **Павла Яковича Єременка** (1915–1999), українського живописця, уродженця с. Коломак Харківської області
- 16 листопада – 115 років від дня народження **Ніни Василівни Тамарової** (1900–1983), російської актриси, акторки Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1938–1983)
- 100 років від дня народження **Григорія Олексійовича Томенка** (1915–1994), українського живописця, графіка, плакатиста
- 70 років від дня народження **Олександра Івановича Чепалова** (1945), українського театрознавця, журналіста, драматурга
- 17 листопада – 85 років від дня народження **Георгія Борисовича Авер'янова** (1930–1991), українського віолончеліста, педагога, ректора Харківського інституту мистецтв (1975–1991)
- 70 років від дня народження **Костянтина Петровича Маковійського** (1945), українського поета
- 19 листопада – 180 років від дня народження **Валеріана Григоровича Лашкевича** (1835–1888), українського лікаря
- 25 листопада – 130 років від дня народження **Григорія Олександровича Авлова** (1885–1960), російського режисера, театрального діяча. У 1921–1922 рр. очолював Героїчний театр у Харкові, де вперше в Україні поставив “Містерію–Буфф” В.В.Маяковського
- 90 років від дня народження **Юрія Дмитровича Бедзика** (1925–2008), українського письменника
- 26 листопада – 90 років від дня народження **Опанаса Івановича Заливахи** (1925–2007), українського живописця, графіка, скульптора, громадського і культурного діяча, уродженця с. Гусинка Куп'янського району
- 27 листопада * – 65 років від дня народження **Василя Євгеновича Сидіна** (1950–2011), українського актора, режисера, засновника та художнього керівника харківського театру дітей «Тимур»
- 29 листопада – 80 років від дня народження **Олени Яківни Гречаніної** (1935), українського акушера-гінеколога, генетика, директора Харківського спеціалізованого медико-генетичного центру (з 1983), почесного громадянина Харкова (2007)
- 30 листопада – 80 років від дня народження **Всеволода Костянтиновича Чайкіна** (1935–1996), українського артиста, актора Харківського театру юного глядача (1961–1996)
- 1 грудня – 110 років від дня народження **Олексія Івановича Полторацького** (1905–1977), українського письменника, публіциста
- 3 грудня – 105 років від дня народження **Бориса Михайловича Сивоволова** (1910–1992), російського літературознавця
- 5 грудня – 70 років від дня народження **Ніни Іванівни Русланової** (1945), російської актриси, уродженки Богодухова Харківської області
- 9 грудня – 125 років від дня народження **Миколи Антоновича Плевака** (1890–1941), українського літературознавця, бібліографа, уродженця смт Дворічна Харківської області
- 10 грудня – 145 років від дня народження **Миколи Андрійовича Артем'єва** (1870–1948), українського вченого в галузі електротехніки. За його проектами у Харкові споруджено центральну електростанцію і створено міську електричну мережу (1911–1915)

- 12 грудня – 110 років від дня народження **Андрія Даниловича Скаби** (1905–1986) українського історика, педагога, громадського діяча
- 100 років від дня народження **Дмитра Сергійовича Загорулька** (1915–1944), військовика, Героя Радянського союзу (1945, посмертно), уродженця с. Мерло Богодухівського району
- 17 грудня – 125 років від дня народження **Миколи Миколайовича Кулешова** (1890–1968), українського ботаніка
- 18 грудня – 180 років від дня народження **Петра Павловича Дурново** (1835–1919), російського державного і військового діяча, харківського губернатора (1866–1870)
- 125 років з дня смерті **Григорія Петровича Данилевського** (1829–1890), українського і російського письменника, мандрівника, етнографа, історика, уродженця с. Данилівка Харківської губернії
- 90 років від дня народження **Миколи Івановича Печеніжського** (1925–1998), українського драматурга
- 75 років від дня народження **Савелія Яковича Ципіна** (1940–2001), українського прозаїка, драматурга
- 21 грудня – 225 років від дня народження **Євграфа Петровича Ковалевського** (1790–1867), російського письменника, сходознавця, географа-андрівника, державного діяча, уродженця Харківської губернії
- 110 років від дня народження **Миколи Володимировича Дукина** (1905–1943), українського прозаїка, перекладача
- 23 грудня – 75 років від дня народження **Євгена Олександровича Філімонова** (1940), українського письменника
- 24 грудня – 110 років від дня народження **Антон Карлович Вальтера** (1905–1965), українського фізика, засновника школи ядерної фізики в Харківському університеті
- 90 років від дня народження **Наталії Кирилівни Балановської** (1925), українського поета
- 25 грудня – 75 років від дня народження **Марії Костянтинівни Вишневської** (1940), українського економіста, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина Харківської області (2006)
- 27 грудня – 125 років від дня народження **Василя Костьовича Ємця** (1890–1982), українського кобзаря
- 30 грудня – 95 років від дня народження **Євгена Захаровича Трегуба** (1920–1984), українського живописця, графіка
- 115 років від дня народження **Григорія Сергійовича Могильченка** (1900–1976), новатора сільськогосподарського виробництва, голови колгоспу ім. С.Орджонікідзе Лозівського району (з 1929), двічі Героя Соціалістичної Праці (1948, 1958)
- 31 грудня – 140 років від дня народження **Бориса Карловича Яновського** (1875–1933), українського композитора, диригента, музичного критика

Цього року виповнюється:

- 280 років від дня народження **Івана Семеновича Саблукова** (1735–1777), українського живописця і педагога
- 265 років від дня народження **Петра Антоновича Ярославського** (1750–1810), українського архітектора, автора проектів планування Харкова та інших міст губернії (1781–1810)
- 220 років від дня народження **Людвіга Юрійовича Млотковського** (1795–1855), українського і російського актора, режисера, антрепренера. У 1843 р. збудував у Харкові театральне приміщення, де відкрив першу театральну школу
- 215 років від дня народження **Андрія Андрійовича Тона** (1800–1858), українського архітектора, харківського міського архітектора (1837–1845)
- 205 років від дня народження **Федора Івановича Данилова** (1810–1885), українського архітектора, єпархіального архітектора Харківської губернії (1869–1885)
- 180 років від дня народження **Олексія Кириловича Алчевського** (1835–1901), промисловця, банкіра, мецената, громадського діяча, родоначальника сім'ї українських діячів культури
- 180 років від дня народження **Петра Савовича Єфименка** (1835–1908), російського та українського етнографа, правознавця, бібліографа, громадського діяча
- 180 років від дня народження **Івана Кіндратовича Зарубіна** (1835–1904), українського хірурга, громадського діяча
- 180 років від дня народження **Григорія Сергійовича Чирикова** (1835–1881), бібліографа, краєзнавця, мистецтвознавця
- 175 років від дня народження **Марії Дмитрівни Расвської-Іванової** (1840–1912), українського живописця і педагога, першої жінки в Російській імперії, якій Петербурзька академія мистецтв надала звання художника
- 165 років від дня народження **Михайла Івановича Ловцова** (1850–1907), російського архітектора. Працював у Харкові (з 1875)
- 155 років від дня народження **Олександра Михайловича Варяницина** (1860–1914), військового інженера, теоретика української архітектури, живописця
- 155 років від дня народження **Костянтина Михайловича Бич-Лубенського** (1860–?), українського етнографа, письменника, громадського діяча
- 155 років від дня народження **Юхима Мусійовича Бабецького** (1860–1916), українського театального критика, драматурга, перекладача. У 1901–1916 рр. працював у журналі «Театр и искусство», вів постійну рубрику «Харківські листи»
- 150 років від дня народження **Миколи Федоровича фон-Дітмара** (1865–1919), українського підприємця, одного з організаторів економіки української держави. Жив у Харкові (з 1893), обирався гласним Харківської міської думи
- 150 років від дня народження **Віктора Івановича Недригайлова** (1865–1923), українського бактеріолога, імунолога
- 145 років від дня народження **Петра Васильовича Величка** (1870–1942), українського архітектора
- 145 років від дня народження **Олександра Тихоновича Дзбанівського** (1870–1938), українського композитора, музичного критика, співака, педагога, громадського діяча, одного з фундаторів театру опери та балету (1925)
- 145 років від дня народження **Володимира Яковича Рубашкіна** (1875–1932), вченого-

анатома, засновника Українського протозойного інституту в Харкові

- 140 років від дня народження **Степана Андрійовича Ананьїна** (1875–1942), українського психолога, педагога, філософа
- 120 років від дня народження **Василя Михайловича Жаботинського** (1895–1984), українського гігієніста, автора першого підручника з комунальної гігієни
- 110 років від дня народження **Володимира Федоровича Нерубенка** (1905–1944), українського графіка

Розділ III

МАТЕРІАЛИ НА ДОПОМОГУ ВІДЗНАЧЕННЯ ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2015 РІК

1 лютого

**120 років від дня народження
Андрія Петровича
Ковалівського**

Ковалівський Андрій Петрович, український історик та етнограф. Народився 1 лютого 1895 р. у с. Розсохувате Харківської губернії у відомій українській родині. Після закінчення у 1915 р. 3-ї Харківської чоловічої гімназії був студентом фізико-математичного факультету Харківського університету (1915–1916) та Лазаревського університету східних мов (1916–1918). У 1922 р. закінчив романо-германське відділення Харківського університету. Навчався в аспірантурі НДІ історії української культури у Харкові.

Завершивши освіту, Андрій Петрович з 1924 р. працював на Харківській науково-дослідній кафедрі історії української культури, в Українському НДІ сходознавства, став одним із засновників і активних співробітників Всеукраїнської асоціації сходознавства та Харківських курсів східних мов. Працював у Музеї Слобідської України ім. Г.С.Сковороди.

Коло наукових інтересів молодого вченого було дуже широким. Теорія літературознавства, історія української писемності та літературної критики, методика етнографії, історія культури Харкова, язичницькі вірування східних слов'ян, українські «чайки», життя і творчість Григорія Сковороди.

Займаючись українською етнографією, Андрій Петрович зберігав інтерес до Сходу: переклав, зокрема, ліванського письменника Аміна Рейхані, вивчав арабські джерела з історії та етнографії Східної Європи.

З початку 1930-х рр. встановив контакт з главою радянської арабістики І.Ю.Крачковським і за його запрошенням з 1934 р. почав працювати в Арабському кабінеті Інституту сходознавства АН СРСР (Ленінград), де досліджував і перекладав твори середньовічних арабських авторів з історії народів Східної Європи. У Ленінграді А.Ковалівський підготував до друку невидану працю В.В.Бартольда «Арабские известия о русах».

У 1935 р. Андрій Петрович отримав від уряду Ірану фотокопії повного тексту Мешхедського рукопису, до якого входив і трактат арабського дипломата і мандрівника Ібн-Фадлана, який описав низку народів Східної Європи, зокрема, давніх русів. А.Ковалівський за три

роки підготував російський переклад арабського тексту, передмову і коментар, 1237 приміток. Саме це дослідження згодом принесло Андрію Петровичу всесвітню славу.

У 1938 р. за помилковим доносом А.Ковалівський був заарештований у Ленінграді і засуджений на 5 років з відбуванням терміну ув'язнення у виправно-трудоному таборі. клопоти академіка І.Ю.Крачковського про його звільнення успіху не мали. Тим часом І.Ю.Крачковський, виявивши мужність, у жовтні 1938 р. видав книгу «Подорож Ібн-Фадлана на Волгу» і виставив на титульному аркуші своє ім'я, але як редактора, а не перекладача.

В 1939–1944 рр. Андрій Петрович працював на будівництві залізниці в Комі, потім у Мордовії, де викладав на кафедрі іноземних мов педагогічного інституту в Саранську.

Після звільнення у 1944 р. А.Ковалівський повернувся до Харкова. Викладав у педагогічному інституті, університеті. У 1947–1948 рр. працював у Ленінградському університеті.

У 1948 р. через важкі житлові умови у Ленінграді повернувся до Харкова, зберігши за собою місце в докторантурі. У 1951 р. захистив докторську дисертацію.

До кінця життя А.Ковалівський – професор Харківського державного університету. З 1951 р. очолював кафедру історії Нового часу, з 1964 р. – кафедру історії Середніх віків.

У 1956 р. Андрій Петрович завершив роботу над монографією «Книга Ахмеда Ібн-Фадлана про його подорож на Волгу в 921-922 рр.», яка стала класикою радянської історичної науки. У 1961 р. вчений підготував і видав «Антологію літератур Сходу», де зібрав переклади творів східної літератури від «Рігведи» до ХХ ст., зроблені харківськими фахівцями, і супроводив це докладним нарисом про розвиток сходознавства в Харкові. У великій передмові дослідник докладно охарактеризував культурні зв'язки Харкова зі Сходом та розвиток сходознавства в місті, починаючи з ХVIII ст.

Помер Андрій Петрович Ковалівський 29 листопада 1969 р. у Харкові.

Про А.П.Ковалівського:

Андрій Петрович Ковалівський [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Андрій_Петрович_Ковалівський

Дудко Д. Заброшенное родовое гнездо / Д.Дудко // Время. – 2012. – 1 нояб. – С. 7.

Дудко Д.М. Сквородинознавец А.П. Ковалівський у фондах Літературно-меморіального музею Г.С.Сквороди [Електронний ресурс] / Д.М.Дудко // Харківський історичний музей. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2003/article.html?n=469>

Заслужений діяч науки УРСР, професор, доктор історичних наук Андрій Петрович Ковалівський : біобібліогр. покажч. / уклад.: Х.С.Надель, Р.А.Ставінська; вступ. ст. Я.Дашкевича. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1966. – 34 с.

Ковалевский Андрей Петрович (1895-1969) [Электронный ресурс] // Люди и судьбы. – Режим доступа: <http://memory.pvost.org/pages/kovalevskij.html>

Ковалевский Андрей Петрович [Электронный ресурс] // ЦентрАзия. – Режим доступа: <http://www.centrasia.ru/person2.php?&st=1094745038>

Ковалівський Андрій Петрович // Український Радянський Енциклопедичний Словник. – К., 1987. – Т. 2. – С. 103.

Малиновська Н.М. А.П.Ковалівський як історик-викладач / Н.М.Малиновська // Харківський історіографічний збірник. – Х., 2008. – Вип. 9. – С. 184-190.

Малиновська Н.М. Наукова діяльність А.П.Ковалівського в історіографії [Електронний ресурс] / Н.М.Малиновська // Национальный технический университет «ХПИ». – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Актуальні_проблеми_історії_України/2013/25/Наукова_діяльність_А._П._Ковалівського_в_історіографії.pdf

Митряев А. Ковалевский из Слобожанского рода Ковалевских / А.Митряев // Веч. Харьков. – 1995. – 23 февр.

Рашба Н. Андрій Петрович Ковалівський : [до 70-річчя з дня народж. і 40-річчя наук.-пед. та громад. діяльності вченого] / Н.Рашба, І.Черников // Укр. іст. журн. – 1965. – № 1. – С. 126-128.

Тараненко Ю. Андрей Ковалевский, последний из могикан / Ю.Тараненко // Событие. – 2001. – № 18. – С. 10.

10 лютого

**100 років від дня народження
Ганни Степанівни
Маяк**

Маяк Ганна Степанівна, український архітектор. Народилася 10 лютого 1915 р. у с. Огульці Валківського району Харківської області в сім'ї залізничника. Закінчила Люботинську середню школу, у 1933 р. – Харківський технікум зеленого будівництва. У 1937 р. цілеспрямована дівчина вступила на факультет паркового будівництва Харківського інституту інженерів комунального будівництва, який успішно закінчила у 1941 р.

Трудову діяльність Ганна Степанівна почала з 1933 р. одночасно з навчанням: спершу техніком, потім старшим техніком-проектувальником у Тресті зеленого будівництва, пізніше – архітектором-дендрологом Харківського об'єднання «Промбудпроект». Після війни Ганна Степанівна працювала керівником будівельної контори Тресту зеленого будівництва.

У 1944 р. виконком міськради доручив Г.Маяк разом з іншими архітекторами скласти детальний план обласної виставки досягнень народного господарства. Ганна Степанівна була автором плану відділу сільського господарства, а також головного входу виставки. Виставка розгорнулася ще на оточеній руїнами площі Дзержинського. Центральні й обласні газети багато писали тоді про першу в Україні післявоєнну виставку, яка переконливо свідчила про нездоланну силу духу харків'ян, дружню підтримку трудящих усієї країни.

У 1946 р. Г.С.Маяк була у числі тих, хто проектував сквер Перемоги. Вона – автор малюнків і композицій квіткових килимів, які щороку змінювалися. Руїн у Харкові ставало менше, але на їх місці жовтіли пустирі. Головний архітектор міста О.Касьянов разом з Г.Маяк і В.Коржем вирішили центр вулиці Сумської перетворити на царство троянд. 23 серпня тисячі харків'ян приходили сюди помилуватися трояндами дивовижних відтінків, красою чудового ансамблю.

Зелені сквери з'явилися на місцях зруйнованого Палацу піонерів, на майданах ім. Дзержинського, Р.Люксембург, Радянської України. Ганна Степанівна не тільки розробляла проекти, але й безпосередньо керувала роботою бригад Тресту зеленого будівництва.

До 300-річчя заснування Харкова в 1955 р. по вул. Клочківській, на розі Ботанічного саду і саду ім. Т.Шевченка, споруджено монументальний каскад, який став улюбленим місцем відпочинку харків'ян. Ганна Степанівна була одним з авторів цього творіння.

У творчому доробку Ганни Степанівни – комплексні проекти озеленення парків і скверів Харкова – сквер ім. Руднева, парк ім. Артема, гідропарк Жовтневого району.

1956–1971 рр. – період великих творчих здобутків в інституті «Укргідропроєкт». Ганна Степанівна брала участь у проектуванні каскадів дніпровських гідроелектростанцій: Кременчуцької (1956–1963), Дніпродзержинської (1960–1968), Київської (1962–1970), Канівської (1968–1971). Понад 100 проектів у галузі міського будівництва й ландшафтної архітектури розроблені Г.Маяк.

Плідна педагогічна діяльність Ганни Степанівни почалася у 1971 р., коли її обрали доцентом кафедри містобудування Харківського інституту комунального будівництва.
Померла Ганна Степанівна Маяк 17 червня 1993 р.

Праці Г.С.Маяк:

Сады и парки Харькова /А.С.Маяк. – Х. : б.и., 1984. – 11 л.

Справочник работника зеленого строительства / Лаптев А.А., Глазачев Б.А., Маяк А.С. и др. – К. : Будівельник, 1984. – 152 с.

Наш старий сад : [з історії саду ім. Шевченка] / Г.Маяк // Вечір. Харків. – 1989. – 22 черв.

Про Г.С.Маяк:

Выдающиеся деятели, актеры, поэты, художники, военные, врачи, учителя, села Огульцы [Электронный ресурс] : [в т. ч. А.Маяк] // Сайт села Огульцы. – Режим доступа: http://www.ogulci.com.ua/index/znamenitosti_ogulci/0-14

Лейбфрейд А. Бессмертие красоты / А.Лейбфрейд, Е.Святченко // Слобода. – 1993. – 24 июля.

Летічева І. Творець краси / І. Летічева // Вечір. Харків. – 1985. – 20 квіт.

Кілессо С. Маяк Ганна Степанівна / С.Кілессо // Мистецтво України : біогр. довід. / за ред. А.В.Кудрицького. – К., 1997. – С. 405.

Маяк Ганна Степанівна (1914–1993) // Сто краєзнавчих читань: (Хроніка та зміст). Вип. 3 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г.Короленка. – Х., 2003. – С. 57.

Памятник Шевченко в Харькове отмечает юбилей [Электронный ресурс] : [вклад А.С.Маяк в ландшафтную архитектуру Сада им. Т.Шевченко] // Kolyan.net. – Режим доступа: <http://kolyan.net/index.php?newsid=29607>

17 квітня

**120 років від дня народження
Олександра Веніаміновича
Хвостенка-Хвостова**

*Він був людиною складної оркестровки: кисть руки завжди в русі,
вираз обличчя серйозний, а ось очі завжди іронічні, лукаві...
Це був цікавий, ні на кого не схожий чоловік*
А.Драк

Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович (справжнє Хвостенко), український художник театру, графік, один з основоположників української сценографії. Народився 17 квітня 1895 р. у с. Борисівка, нині Белгородської області Росії в родині художника-іконописця. У 1910–1917 рр. здобував мистецьку освіту в Московському училищі живопису, скульптури й архітектури (майстерня К.Коровіна).

Перші пейзажні етюди, які молодий художник представив на виставку, – «Вечір на річці», «Після дощу», «Рілля», «Стара дорога» – були створені ним на канікулах у Борисівці.

У радянський час О.Хвостенко-Хвостов спочатку працював як графік. Його політичні карикатури з'являлися в журналі «Будильник». В роки громадянської війни Олександр Веніамінович створив агітплакати «Геть пана з України!», «Вибирайте в Раду бідноту і середняків!», панно «Хай живе жінка-пролетар, будівниця нового життя!».

З 1919 р. працював в Україні у книжковій та газетній графіці, з початку 1920-х рр. – у театрі. У листопаді 1921 р. у Харкові, в Героїчному театрі Олександр Веніамінович оформив постановку вистави «Містерія-буф» В.В.Маяковського. У жовтні 1924 р. у харківському Першому державному театрі для дітей відбулася прем'єра вистави «Том Соєр» по М.Твену. З 1925 р. О.Хвостенко-Хвостов – головний декоратор Харківського театру опери та балету. Виконав художнє оформлення вистав у Харківському театрі опери та балету: «Севільський цирульник» Дж.Россіні (1925), «Русалка» О.Даргомижського (1928), «Валькірія» Р.Вагнера (1929), «Царська наречена» М.Римського-Корсакова (1935), «Наталка-Полтавка» М.Лисенка (1936); у Київському театрі опери та балету: «Червоний мак» Р.Глієра (1928), «Золотий обруч» Б.Лятошинського (1931), «Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемівського (1936), «Щорс» Б.Лятошинського (1938), «Продана наречена» Б.Сметани (1937), «Наймичка» М.Вериківського (1943), «Лісова пісня» М.Скорульського (1946), «Іван Сусанін» («Життя за царя») М.Глінки (1948) та ін.; у Великому театрі Москви: «Пікова дама» П.Чайковського (1927). Більшість робіт Хвостенка-Хвостова відрізняють емоційна насиченість, багатство колірних рішень.

Макет оформлення постановки «Запорожець за Дунаєм» експонувався в радянському павільйоні Міжнародної виставки 1937 р. в Парижі і був відзначений срібною медаллю.

Олександр Веніамінович – учасник трьох декад українського мистецтва й літератури в Москві, двічі обирався депутатом Харківської обласної Ради депутатів трудящих, з 1939 р. – член правління Спілки радянських художників України. Окрім роботи в театрі, він продовжував виховувати молоді кадри театральних художників. З його майстерні вийшло багато відомих майстрів театального живопису. У 1939 р. О.Хвостенко-Хвостов керував декоративним оформленням павільйону УРСР на ВСГВ в Москві і був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

У роки Великої Вітчизняної війни художник брав участь у створенні агітвікон, малював плакати. У перші місяці війни був головним консультантом з маскуванню об'єктів Харківського військового округу.

У 1945 р. О.Хвостенку-Хвостову присвоєно звання Народного художника УРСР. З 1946 по 1952 рр. Олександр Веніамінович був головним художником Київського театру опери і балету. У 1949 р., за створення спектаклю "Іван Сусанін" на сцені Київського театру опери і балету, в числі інших учасників постановки художник був удостоєний звання лауреата Державної премії. У 1952 р. О.Хвостенко-Хвостов за станом здоров'я залишив постійну роботу в театрі. У наступні роки Олександр Веніамінович працював як ілюстратор книг і пейзажист. Столиці України Києву присвячена його серія пейзажів – краєвиди міста, його площі, вулиці, мальовничі околиці.

В останні роки життя О.Хвостенко-Хвостов ілюстрував книги, створив ряд мальовничих полотен. Автор ілюстрацій до повістей В.Короленка (1953) та О.Ільченка (1956); сатиричних малюнків у газетах «Коммунист» і «Харьковский пролетарий», журналах «Червоний перець» (Харків), «Красный перець» (Москва).

Помер Олександр Веніамінович Хвостенко-Хвостов 16 лютого 1968 р. у Києві.

У Харкові відкрито меморіальну дошку на будинку № 20 по вул. Пушкінській, де жив у 1946–1948 рр. видатний художник.

Про О.В.Хвостенка-Хвостова:

Александр Вениаминович Хвостенко [Электронный ресурс] // Rud.exdat.com. – Режим доступа: <http://rud.exdat.com/docs/index-682750.html?page=9>

Горбачов Д. Бути сучасним: нотатки про творчість О.Хвостова (1895–1968) / Д.Горбачов // Образотв. мистец. – 1976. – № 3. – С. 20-21.

Драк А. Барви музичного театру / А.Драк // Музика. – 1970. – № 4. – С. 28-29.

Звички Хвостенко-Хвостова [Електронний ресурс] // Художня галерея «Maxglass». – Режим доступу: <http://maxglass.com.ua/2014/06/zvichki-xvostenko-xvostova/>

Олександр Веніамінович Хвостенко-Хвостов: біографія [Електронний ресурс] // People.Su. – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/118087>

Олександр Хвостенко-Хвостов: сценограф, жипописець, графік : [авт. ст. та упоряд. Д.Горбачов]. – К. : Мистецтво, 1987. – 128 с.

Тольба В. Олександр Хвостенко-Хвостов сценограф, живописець, графік / В.Тольба // Музика. – 1995. – № 2. – С. 14-17.

Хвостенко Александр Вениаминович [Электронный ресурс] // Белгород.Ру. – Режим доступу: <http://beelgorod.ru/belgorod-alphabet/t-ya/962-khvostenko-aleksandr-veniaminovich.html>

Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович // Митці України : біогр. довідник. – К., 1997. – С. 614.

Хвостенко-Хвостов, Александр Вениаминович // Театральная энциклопедия / гл. ред. П.А.Марков. – М., 1967. – Т. 5. – Стб. 589-590. – Подпись : А.Др.

Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Хвостенко-Хвостов_Олександр_Веніамінович

Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович [Електронний ресурс] // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/about/45/49/86/109/>

Чепалов А. Курносый Мефистофель : [к 100-летию со дня рождения] / А.Чепалов // Время. – 1995. – 11 мая.

29 серпня

**90 років від дня народження
Марлени Давидівни
Рахліної**

*Пейзаж моей Родины неувядаем:
багровое знамя, да пламя, да дым,
а мы все сидим, все сидим, все гадаем,
что завтра отнимут? А мы – отдадим!*
М.Рахлина

Рахліна Марлена Давидівна, українська поетеса, перекладач. Народилася 29 серпня 1925 р. у Ленінграді в родині службовців. У 1936 р. родина переїхала до Харкова. У 1942–1943 рр. – евакуація до Уралу, м. Златоуст, де Марлена навчалася у школі і одночасно працювала на металургійному заводі.

У 1944 р. М.Рахліна вступила до Харківського університету на філологічний факультет. Університет звів її з Борисом Чичибаїним, Ларисою Богораз, Юлієм Даніелем до кінця життя. Після закінчення університету в 1949 р. працювала в школах Харківської області і Харкова вчителем російської мови і літератури.

Вірші Марлена Рахліна писала з дитинства. У 1940-і рр. відвідувала літературну студію при Спілці письменників. Друкуватися почала не одразу: тільки на зламі «відлиги», у 1960-ті рр. вийшло дві невеликі книжки: «Дом для людей» і «Маятник». Потім, на довгі двадцять років

М.Рахліну відсторонено від літературного процесу за дружбу з опальними поетами і громадськими діячами. Її називали харківською Ахматовою. Були самвидав і публікації за кордоном: «Континент», «Русская мысль». Щоправда, її не заарештували, хоча вірш «Ведь что вытворяли» ледь до того не призвів.

Ведь что вытворяли! И кровь отворяли,
и смачно втыкали под ногти иглу...
Кого выдворяли, кого водворяли...
А мы всё сидим, как сидели, в углу.
Любезная жизнь! Ненаглядные чада!
Бесценные клетки! Родные гроши!
И нету искусства – и ладно, не надо!
И нету души – проживём без души!

И много нас, много, о Боже, как много,
как долго, как сладостно наше житьё!
И нет у нас Бога – не надо и Бога!
И нету любви – проживём без неё!
Пейзаж моей Родины неувядаем:
багровое знамя, да пламя, да дым,
а мы всё сидим, всё сидим, всё гадаем,
что завтра отнимут? А мы – отдадим!

Впродовж наступних двадцяти років вийшло шість книжок її віршів, дві книжки перекладів В.Стуса і книжка мемуарів «Что было – видали...».

Провідна тема творчості Марлени Давидівни – філософське осмислення життя. В її внутрішньому світі панують ясність, чистота, просвітленість, свобода, натхнення. Саме життя сприймається як диво. І коли цей самий світ жаданий і любий, «між тюрмою та війною», таке ставлення до нього – теж диво.

«Я счастлива была» – Марлена Рахліна повторювала ці слова не раз у різних варіантах і в різних віршах – попри нелегке життя, тяжкі втрати, хвороби. Жодне з лих, якими доля почастивала покоління народжених у 20-ті, не оминуло М.Рахліну. Війна, що забрала життя друзів і близьких, репресії – батьки, найближчі друзі, один за одним, у різні роки. Марлена Давидівна підтримувала їх відверто – поїздками до табору (це в сорок шостому році!), листами, віршами, надрукованими за кордоном – усім єством. У її віршах багато горя, самотності, болю й навіть розпачу. Але поетеса вела діалог з жорстокою реальністю так, щоб не дати їй придушити себе, й не відмовлялася від головного спрямування своєї поезії – щастя й радості. Здатність бути й почуватися щасливою, творити й стверджувати своє щастя, зберігати й плекати відчуття щастя не завдяки, а всупереч обставинам, справді, рідкісний дар.

Счастливая! И это несмотря,
наоборот скажу, благодаря
тому, что боль, точащая меня
(а без неё не проходило дня) –
она пребудет, и она продлится...

Марлена Давидівна Рахліна автор книг: «Дом для людей» (1965), «Маятник» (1968), «Надежда сильнее меня» (1990), «Другу в поколение» (1994), «Потерявшиеся стихи» (1996), «Октябрь, на июль похожий» (2000), «Чаша» (2002), «Прозрачные слова» (2006), «Что было – видали...» (2008). Перекладала поезії з української мови. У 1996 р. у видавництві «Око» вийшла книга перекладів В.Стуса «Золотокудрая красавица».

Вірші друкувалися в журналах «Континент», «Веселка», «Дружба народів», «Карта», «Добрый ранок», «Український вісник». Вірші перекладені на українську мову.

М.Рахліна – член Національної спілки письменників України з 1992 р. Нагороджена медаллю «За доблесну працю в роки Великої Вітчизняної війни».

Син Марлени Давидівни – відомий правозахисник, голова Правління Української Гельсінської спілки з прав людини, директор Харківської правозахисної групи Євген Захаров.

Померла Марлена Давидівна Рахліна 5 червня 2010 р. в Харкові.

Твори М.Д.Рахліної

Дом для людей : [стихи] / М.Рахлина. – Х. : Прапор, 1965. – 39 с.

Другу в поколение : кн. стихов / М.Рахлина. – М. : Весть-ВИМО, 1994. – 111 с. : ил.

Маятник / М.Рахлина. – Х. : Прапор, 1968. – 75 с.

Марлена Рахлина: Стихи разных лет [Электронный ресурс] // Тель-Авивский Клуб литераторов. – Режим доступа: http://www.sunround.com/club/22/158_marlen.htm

Потерявшиеся стихи : кн. стихов / М.Рахлина. – Х. : Фолио, 1996. – 176 с.

Я хочу, чтобы все видели его живым [Электронный ресурс] : [о Б.Чичибабине] / М.Рахлина // Борис Алексеевич Чичибабин. – Режим доступа: <http://chichibabin.narod.ru/rakhlina.html>

Что было – видали... : [воспоминания] / М.Рахлина. – Х. : Права людини, 2006. – 122 с. : ил.

* * *

«**Весь** бред моих четырнадцати лет...»; «Одиннадцать часов утра, звонок...»; «Пижон с глазами тоскующими...»; «Сдав на зрелость свой экзамен...»; «А прошлое – как старый дом...»; Разговор двух неистовых старушек; Произносить ли? : [стихи] / М.Рахлина // Радуга. – 2001. – № 11-12. – С. 147-152.

Про М.Д.Рахліну:

Евса И. Тема любви и беды : [о творчестве поэтессы] / И.Евса // Красн. знамя. – 1990. – 15 марта.

Захаров Е. «Незадолго до смерти мама горько пошутила, что на ее надгробии можно написать: «Вся жизнь покойной была связана с советской тюрьмой» : [беседа с сыном поэтессы, укр. правозащитником Е.Захаровым] // Факты и комментарии. – 2013. – 1 февр. – С. 4.

Красиков М. «Вам – драться, им – ломать, а мне – любить...» : [к 85-летию поэта] / М.Красиков // Время. – 2010. – 28 авг.

Красиков М. И неужели хватит духу?... / М.Красиков // Права людини. – 2010. – 16-31 серп. (№ 23). – С. 9-12.

Левоненко А. Достоинство поэта / А.Левоненко // Время. – 1995. – 6 апр.

Минаков С. Моление о Чаше : [о кн. «Чаша»] / С.Минаков // Событие. – 2002. – № 37. – С. 11.

Памяти Марлены Рахлиной : [5 июня 2010 г. ушла из жизни поэт и переводчик] // Главное. – 2010. – 12 июня (№ 23). – С. 4.

Пам'яті Марлени Рахліної [Электронный ресурс] // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Режим доступа: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1275999390>

Рахлин Д.М. Рукопись : план неосуществл. воспоминаний отца о тюрьме и лагере сталин. лет, прокоммент. сыном : из мемуар. цикла кн. Ф.Рахлина «Повторение пройденного» / Давид и Феликс Рахлины. – Х. : Права людини, 2007. – 238 с.

Про М.Рахліну: С. 2, 5-6, 13-15, 28, 30-31, 33, 36-39, 42-45, 54, 68-69, 75, 129, 137, 156, 162-163, 184.

Марлена Рахлина // Письменники Харкова : довідник. – Х., 2003. – С. 135-136.

Марлена Рахлина [Электронный ресурс] // Двуречье: стихи, поэзия. – Режим доступа: http://poetries.org.ua/index.php?r=1_4

Марлена Рахлина [Электронный ресурс] // Зарубежные задворки. – Режим доступа: <http://za-za.net/old-index.php?menu=authors&country=ua&author=rahlina>

Марлена Рахлина [Электронный ресурс] : [биография; воспоминания о поэтессе] // Третьяковский. – Режим доступа: <http://www.trediakovsky.ru/marlena-rahlina>

Рахлина М.Д. «А все-таки я вам врезала...» : [беседа / записал А.Муратов] // Журналист. – 1998. – № 13. – С. 10.

Рахлина, Марлена Давыдовна [Електронний ресурс] // Академик. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/105889/Рахлина#sel=

Рахлина, Марлена Давыдовна [Електронний ресурс] // Википедія. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Рахлина,_Марлена_Давыдовна

Сухарев Е. Неюбилейний етюд о поете, Боге и двадцатом веке : [к 75-летию поэтессы] / Е.Сухарев // Время. – 2000. – 31 авг.

Ушла Марлена Рахлина... [Електронний ресурс] : [вспоминання о поэтессе; стихи разных лет] // Мемориал. – Режим доступу: http://www.memo.ru/2010/06/06/marlana_rakhlina.htm

Ходун Є. Прозорі слова : [вечір пам'яті письменниці] / Є.Ходун // Главное. – 2010. – 11 сент. (№37). – С. 8.

Щаслива Марлена Рахліна [Електронний ресурс] // Критика. – Режим доступу: <http://krytyka.com/ua/articles/shchaslyva-marlana-rakhlina>

19 вересня

**240 років від дня народження
Василя Васильовича
Орлова-Денисова**

... могучий всадник, богатырски сложеный, высокого роста, нежный отец и супруг. С душою пламенною соединял он нрав пылкий.

Василь Васильович Орлов-Денисов, граф, герой війни 1812 р., благодійник. Народився 19 вересня 1775 р. у родині військового отамана Донського козачого війська. Його дід по материнській лінії – Федір Денисов – за участь у суворовських походах отримав графський титул, який і передав онукові разом із прізвищем. З дванадцяти років Василь почав службу рядовим козаком, в п'ятнадцять став сотником, в сімнадцять – військовим старшиною. Швидке просування по службі обіцяло молодому чоловіку блискучу військову кар'єру. Однак він розумів, що для подальшої кар'єри йому не вистачає освіти. Допоміг Гаврило Романович Державін, який опікувався долею онука суворівського ветерана. Протягом двох років без відриву від служби В.Орлов відвідував приватне училище, вивчаючи математику, географію, історію, іноземні мови.

Навчання перервала війна. З 1794 р. Василь Орлов знову в походах. Війна з Польщею принесла йому чин полковника.

22 вересня 1805 р. Василь Васильович одружився з графінею Марією Олексіївною Васильєвою, донькою міністра фінансів. Шлюб виявився вдалим і щасливим. Марія Олексіївна народила дев'ять дітей: шістьох синів і трьох дочок.

У 1807 р. В.Орлов-Денисов вперше взяв участь у бойових діях проти французів при Гутштадті і Гейльсберзі, за що отримав свій перший орден і генеральські еполети.

Вітчизняну війну 1812 р. Василь Васильович Орлов-Денисов пройшов з першого і до останнього дня. Зі своїми козаками він прикривав відступ російської армії, майже щодня схоплюючись з ворожою кавалерією. У Бородинській битві, на чолі полку Василь Васильович брав участь у рейді російської кавалерії в тил наполеонівської армії. У бою біля Тарутина В.Орлов-Денисов з десятима козацькими полками непомітно підібрався до ворожого табору й раптово атакував його. Трофеями стали двадцять дві гармати, більше тисячі ворожих вояків було взято в полон. Ця перемога російської армії стала першою великою поразкою французів. Вона також свідчила про зростання В.Орлова-Денисова як полководця. Його ім'я стало широко відомим і

популярним в Росії. За Тарутинську перемогу імператор Олександр нагородив улюбленого генерал-ад'ютанта орденом св. Георгія III ступеня.

В знак особливої прихильності Олександр I на початку 1813 р. призначив Василя Васильовича начальником свого конвою. Ця посада не завадила йому взяти участь у подальших боях під Люценом, Бауценом, Дрезденом, Кульмом і ряді інших, успішні дії в яких австрійський імператор, прусський король і курфюрст баварський відзначили трьома орденами. Але найбільш відзначився лейб-гвардії Козачий полк на чолі зі своїм командиром у «битві народів» під Лейпцигом на початку жовтня 1813 р. У розпал бою французький кавалерійський корпус маршала Мюрата за підтримки гвардії Наполеона і вогню 60 знарядь прорвав центральну позицію військ союзників. Виникла загроза не тільки полонення Олександра I, що знаходився поруч, але й поразки всієї союзної армії. В цей вирішальний момент лейб-козаки з двома полками прусської кавалерії ударили у фланг кінноті Мюрата. Французи були зупинені, зім'яті і відкинуті назад. Розгром довершив вогонь 112 російських гармат. За цей подвиг весь лейб-гвардії Козачий полк був нагороджений орденами, і день 4 жовтня став вважатися полковим святом. Зламавши опір наполеонівських військ у ряді битв взимку і навесні 1814 р., полк генерала В.Орлова-Денисова разом з іншими частинами і з'єднаннями російської армії і союзників вступив 31 березня в Париж.

Після розгрому Наполеона граф Василь Васильович Орлов-Денисов як і раніше знаходився при імператорі Олександрі I в якості генерал-ад'ютанта і продовжував служити в Петербурзі, а влітку 1825 р. був призначений командиром 5-го резервного кавалерійського корпусу.

Прихильність В.Орлова-Денисова до Олександра була цілком щирою. Раптову смерть останнього він сприйняв як особисту втрату. Саме В.Орлов-Денисов супроводжував тіло Олександра з Таганрога, де той помер, до Петербургу. Сумна процесія пройшла через Харків. Труна з тілом покійного монарха три дні і три ночі стояла в Успенському соборі, де весь цей час йшла служба.

Хоча Микола I не обійшов В.Орлова-Денисова чинами і нагородами, той все ж вирішив відійти від справ. Смерть дружини й одного з синів погіршили душевний стан графа. Він шукав усамітнення і залишив столицю. У 1841 р. Василь Васильович переїхав до Харкова (йому імператор Олександр надав кілька маєтків). У Харкові генерал став відомим благодійною діяльністю, великими жертвами на користь незаможних і церкви. Ще у 1823 р. Василь Васильович у своїх володіннях прихистив сотні грецьких сімей, які тікали від звірств турок. Своє перебування в Харків В.Орлов-Денисов ознаменував пожертвуванням 10 тис. рублів на заснування дитячого притулку. Завдяки його внеску 1 липня 1842 р. притулок був відкритий і став першим закладом подібного роду в Росії.

Помер Василь Васильович Орлов-Денисов 24 січня 1843 р. у Харкові. 27 січня 1843 р. відбулися урочисті похорони відставного генерала від кавалерії Василя Васильовича Орлова-Денисова, героя Вітчизняної війни 1812 р., кавалера багатьох російських та іноземних орденів. Літургію в Успенському соборі служив преосвященний архієпископ Харківський і Охтирський Інокентій. Було присутнє все керівництво міста та губернії, представники всіх верств населення. За свідченням кореспондента «Харківських губернських відомостей» (30 січня 1843 р.), заповнена була не тільки вулиця Університетська, по якій рухався похоронний кортеж у Покровський собор, але і балкони, й дахи найближчих будинків. Труну з тілом покійного винесли шість генералів на чолі з Харківським генерал-губернатором князем Долгоруковим. З Чугуєва спеціально для участі в цій церемонії прибув кавалерійський загін. Після поховання труни з тілом графа В.Орлова-Денисова (в підклеті Покровського собору) було дано триразовий рушничний салют.

У жовтні 1911 р. його прах був перенесений в усипальницю Військового собору в Новочеркаську.

Про В.В.Орлова-Денисова:

Быков В.Г. Карьера донского генерала : очерк жизни ген. от кавалерии В.В.Орлова-Денисова (1775–1843) / В.Г.Быков // Клио. – 1994. – № 1. – С. 93-100.

Вскрытие гроба с прахом В.В.Орлова [Электронный ресурс] : [о перезахоронении праха В.Орлова-Денисова] // Mediaport. – Режим доступа: <http://starosti.mediaport.ua/news/starosti/2061>

К перенесению праха Донских героев в Новочеркасский Войсковой Собор. Граф Василий Васильевич Орлов-Денисов. 1775–1843 г. [Электронный ресурс] // Passion-don. – Режим доступа: <http://passion-don.org/cossackvote/1-1911-4-2.html>

Василий Васильевич Орлов-Денисов [Электронный ресурс] // Хронос. – Режим доступа: http://hrono.ru/biograf/bio_o/orlov_denisov.php

Василий Орлов-Денисов герой Отечественной войны 1812 г. [Электронный ресурс] // Наполеона.Ru. – Режим доступа: <http://napoleona.ru/publ/vasilii-orlov-denisov-geroi-otechestvennoi-voiny-1812-g/>

Орлов-Денисов, Василий Васильевич [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Орлов-Денисов,_Василий_Васильевич

Орлов-Денисов (граф, Василий Васильевич) // Энциклопедический словарь / Ф.Брокгауз, И.Ефрон. – С.-Петербург, 1897. – Т. 43. – С. 168.

Орлов-Денисов Василий Васильевич [Электронный ресурс] // Руниверс. – Режим доступа: http://www.runivers.ru/doc/patriotic_war/participants/detail.php?ID=436220

Орлов-Денисов Василий Васильевич, граф, генерал от кавалерии, генерал-адъютант [Электронный ресурс] // Музеи России. – Режим доступа: http://www.museum.ru/museum/1812/Persons/slovar/sl_o14.html

Потрашков С.В. Граф, герой, благотворитель / С.В.Потрашков // Слобід. край. – 2010. – 28 верес. – С. 9.

Потрашков С. Граф-казак / С.Потрашков // Время. – 1993. – 10 марта.

Хорват Ф. Казак В.В.Орлов-Денисов – герой Отечественной войны 1812 года [Электронный ресурс] / Ф.Хорват // Военное обозрение. – Режим доступа: <http://topwar.ru/19190-russkiy-boevoy-kazak-v-v-orlov-denisov-geroy-otechestvennoy-voyny.html>

24 жовтня

**100 років від дня народження
Кузьми Филимоновича
Білоконя**

Білоконь Кузьма Филимонович, військовик, Герой Радянського Союзу. Народився 24 жовтня 1915 р. у с. Юрченкове Чугуївського району в сім'ї селянина. Навчався на робітничому факультеті. У 1937 р. Кузьма Филимонович був призваний до лав Робітничо-селянської Червоної Армії. У 1940 р. закінчив Сталінградське військово-училище льотчиків і отримав направлення для подальшого проходження служби у Київський особливий військовий округ.

Учасник Великої Вітчизняної війни з самого її початку. Вже 26 червня 1941 р. Кузьма Филимонович здійснив свій перший бойовий виліт. У 1942 р. вступив до ВКП (б). Проходив службу у складі 227-го швидкісного бомбардувального авіаційного полку (801-й штурмовий авіаційний полк, 132-й гвардійський штурмовий орденів Богдана Хмельницького та Олександра Невського авіаційний полк) на посаді льотчика (11.1940–07.1941 рр.). До липня 1944 р. капітан Кузьма Білоконь був командиром ескадрильї 103-го штурмового авіаполку 230-ї штурмової авіадивізії 4-й повітряної армії 2-го Білоруського фронту. До того часу здійснив 93 бойові вильоти.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 жовтня 1944 року за «зразкове виконання бойових завдань командування на фронті боротьби з німецько-фашистськими загарбниками і проявлені при цьому мужність і героїзм» капітан Кузьма Білоконь був удостоєний високого звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка».

Кузьма Филімонович захищав Україну, Ставропілля, Північний Кавказ, Кубань, визволяв Крим, Білорусію, Польщу. Всього за роки війни здійснив 170 вильотів. Останній бойовий виліт здійснив 5 травня 1945 року в небі Німеччини.

24 червня 1945 р. він брав участь у Параді Перемоги на Красній площі в Москві.

За мужність та героїзм, проявлені у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками, Кузьма Білоконь нагороджений орденами: Леніна, трьома – Бойового Червоного Прапора, Олександра Невського, Вітчизняної війни I-го та II-го ступенів, двома – Червоної Зірки, орденами Богдана Хмельницького I-го, II-го і III-го ступенів, а також кількома медалями.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни К.Білоконь продовжив службу в Радянській Армії, викладав у Оренбурзькому та Чугуївському військових авіаційних училищах. У 1957 р. в званні полковника був звільнений у запас. Проживав у Харкові. Свій бойовий шлях Кузьма Филімонович описав у книгах, присвячених фронтовим побратимам. У 1968 р. за ініціативи К.Білоконя в Харківській спеціалізованій загальноосвітній школі-інтернаті створено музей Бойової Слави 103 Гродненського Червонопрапорного, ордена Суворова III-го ступеня штурмового авіаційного полку.

Наказом міністра внутрішніх справ України № 274 від квітня 2000 р. полковник Білоконь Кузьма Филімонович зарахований Почесним солдатом Військового інституту (нині академії) внутрішніх військ МВС України.

Помер Кузьма Филімонович Білоконь 13 квітня 2005 р., похований на харківському цвинтарі № 3.

У знак визнання заслуг героя-земляка, мешканці селища Печеніги обрали К.Білоконя своїм почесним громадянином, його ім'я висічено на пам'ятному знаку в м. Чугуїв.

У Харкові Білоконю відкрито дві меморіальні дошки – на будинку, де мешкав Кузьма Филімонович (вул. Автострадна набережна, 5) і на будинку Палацу культури Харківського електромеханічного заводу.

Твори К.Ф.Білоконя:

В пылающем небе : докум. повесть / К.Ф.Белоко́нь. — Х. : Прапор, 1983. – 263 с.: ил.

Суровое небо. Записки летчика-штурмовика / К.Ф.Белоко́нь. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Х. : Прапор, 1973. – 267 с. : ил.

Про К.Ф.Білоконя:

Белоко́нь К. Боевые пути-дороги : [воспоминания] / К.Белоко́нь // Красн. знамя. – 1967. – 9 мая.

Белоко́нь К. Герой из Юрченково : [беседа з летчиком / записал Р.Казак] // Красн. звезда. – 2000. – 25 окт.

Белоко́нь Кузьма Филімонович // Дикань А. Герои Харьковщины / А.Дикань. – Х., 1998. – С. 328.

Белоко́нь, Кузьма Филімонович [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Белоко́нь,_Кузьма_Филімонович

Белоко́нь Кузьма Филімонович [Электронный ресурс] // Герои страны. – Режим доступа: http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=2423

Білоко́нь К. У палаючому небі війни : [беседа з героєм / записала Н.Чернова] // Слобід. край. – 2004. – 8 трав.

Гросу Ю. Суровое небо / Ю.Гросу // Вісн. Моск. р-ну. – 2002. – 30 квіт.

Дикань О.П. Білоконь Кузьма Філімонович / О.П.Дикань // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 812.

Кірсанов І. Небо льотчика Білоконя / І.Кірсанов // Ленін. зміна. – 1982. – 23 верес.

Крикливий Ю. Його серце боліло за Україну / Ю.Крикливий // Слобід. край. – 2005. – 21 трав.

Кузьма Філімонович Білоконь [Електронний ресурс] // Авиаторы Второй мировой. – Режим доступа: <http://www.allaces.ru/p/people.php?id=5974>

Наумов І. Син двох матерів / І.Наумов // Соціаліст. Харківщина. – 1965. – 10 берез.

У Харкові відкрили меморіальну дошку Герою Радянського Союзу [Електронний ресурс] // Національна гвардія Україна. – Режим доступу: <http://vv.gov.ua/news.php?nid=3392>

Умер Білоконь [Електронний ресурс] // Обком. – Режим доступа: <http://obkom.net.ua/news/2005-04-16/1354.shtml>

Умер Герой Советского Союза Кузьма Філімонович Білоконь [Електронний ресурс] // Mediaport. – 2005. – 16 апр. – Режим доступа: http://www.mediaport.ua/news/city/23376/umer_geroy_sovetskogo_soyuza_kuzma_filimonovich_bilokon

Учасник парада Перемоги // Солидарность. – 1995. – 13 мая.

Чернова Н. Вклонілось мужності героїв : [меморіальна дошка герою на фасаді Палацу культури ХЕМЗ] / Н.Чернова // Слобід. край. – 2009. – 9 трав. – С. 1, 3.

Чернова Н. За туманом днів і минулих літ / Н.Чернова // Слобід. край. – 2005. – 25 жовт.

Чернова Н. «Тринадцятий» назавжди з нами : [в Укр. культ. центрі Харкова вшанували пам'ять льотчика-штурмовика] / Н.Чернова // Слобід. край. – 2010. – 11 трав. – С. 7.

Щербакова Н. В палаючому небі / Н.Щербакова // Панорама. – 1995. – 15 мая. – С. 5.

12 листопада

**130 років від дня народження
Михайла Івановича
Ситенка**

Жизнь М.И.Ситенко является примером беззаветной любви к народу, своей Родине, на службу которым он отдал весь свой могучий талант, неиссякаемую инициативу и организаторские способности
В.Костриков, А.Скоблин

Михайло Іванович Ситенко, український хірург-ортопед, травматолог, засновник наукової школи ортопедії і травматології в Україні. Народився 12 листопада 1885 р. у с. Рябушки Лебединського району Сумської області в родині священика. Закінчив Олександрівську гімназію. Ще в гімназії він захопився працями хірурга М.І.Пирогова, зокрема, методами точного знання топографії органів і тканин людини.

У 1904 р. Михайло Іванович вступив до Харківського університету на медичний факультет. Закінчив навчання з відзнакою у 1910 р. і був залишений при університеті для підготовки до професорського звання на кафедрі оперативної хірургії і топографії анатомії. Одночасно працював земським лікарем у Лебедині.

1911 р. М.Ситенко був запрошений на посаду старшого асистента кафедри оперативної хірургії Харківського жіночого медичного інституту. У 1913 р. склав докторантський іспит і готувався до написання докторської дисертації, але Перша світова війна завадила його планам.

З 1914 по 1918 рр. Михайло Іванович служив у діючій армії молодшим, а потім старшим лікарем піхотного полку. Він надавав великого значення правильній організації першої медичної допомоги, навчанню солдатів і всього особового складу частини правилам надання само- та взаємодопомоги і своєчасному винесенню постраждалих з поля бою. Набутий у роки війни досвід став для М.І.Ситенка основою для подальшої роботи з удосконалення організації надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків.

У 1918 р. після демобілізації і повернення до Харкова М.Ситенко зайняв посаду прозектора при кафедрі оперативної хірургії Медичної академії. На цій посаді він перебував до 1920 р. Цього ж року Михайло Іванович перейшов до Харківського медико-механічного інституту, який очолював професор К.Ф.Вегнер, на посаду головного лікаря. М.Ситенко був енергійним реформатором ортопедичної, травматологічної, протезної справи. У 1924 р. він захистив докторську дисертацію на тему «Про вільну кісткову аутопластику при несправжніх суглобах» і отримав вчений ступінь доктора медицини. У 1926 р. Михайло Іванович Ситенко став директором інституту. Він організував чітку роботу, спрямовану на постійне вдосконалення майстерності та розширення кругозору співробітників. Вона включала в себе щотижневі обходи безпосередньо директором палат лікарні, клінічні розбирання, на яких доктори одного з відділень представляли і розбирали випадок конкретного хворого. Створювалася нова школа ортопедії і травматології, яку з повною підставою можна називати школою Ситенка. Михайло Іванович розробив більше п'ятнадцяти нових методів оперативного втручання. Зайнявши посаду директора інституту, Михайло Іванович Ситенко зміг реорганізувати маленький клінічний інститут в Український науково-дослідний інститут з широкими науковими, дослідними клінічними й практичними завданнями в галузі організації охорони здоров'я і беззмінно керував ним до кінця життя.

Він провів низку організаційних заходів, які сприяли поліпшенню якості медичної допомоги населенню і тим самим – підвищенню авторитету інституту. Завдяки його зусиллям збільшено кількість ліжок в клініці інституту з 60 до 150, створена амбулаторія, в якій хворих консультували провідні фахівці інституту. До складу амбулаторії входили три кабінети для прийому хворих з гострою травмою, діагностичний кабінет, кабінет повторного огляду хворих, гіпсова зала, рентгенкабінет. Розроблено також анестезіологічний посібник хворим, створена центральна травматологічна станція, куди могли звернутися всі травмовані Харкова, та пансіонат для іногородніх хворих. При цьому була знайдена вдала форма організації роботи клініки та амбулаторії інституту, яка дозволяла не тільки успішно лікувати хворих, але й відновлювати їх працездатність. У клініці інституту було організовано чотири клінічні відділення, відділення апаратотерапії і протезування, архів та наукова бібліотека. Після реорганізації інститут став великим науково-дослідним та лікувально-профілактичним закладом, здатним вирішувати складні наукові та практичні завдання.

У 1927 р. на базі інституту було розпочато видання журналу «Ортопедія і травматологія», який став одним з найбільш авторитетних журналів у країні. Першим головним редактором був М.Ситенко. Журнал об'єднав навколо себе всіх ортопедів-травматологів країни.

У 1926–1928 рр. Михайло Іванович знаходився в закордонних відрядженнях, під час яких знайомився з ортопедичними клініками Німеччини, Італії, Австрії.

У 1930 р. М.Ситенку було присвоєно звання професора, а в 1934 р. – обрано членом-кореспондентом Академії наук УРСР.

За ініціативи Михайла Івановича Ситенка у 1932 р. вперше створюється науково-навчальне виробниче об'єднання, до складу якого увійшли інститут, кафедра ортопедії і травматології Українського інституту удосконалення лікарів і Харківський протезний завод. Загальне та наукове керівництво об'єднанням було покладено на директора інституту М.І.Ситенка. Діяльність

об'єднання сприяла поліпшенню планування та виконання комплексних робіт зазначених організацій з розробки та впровадження в практику сучасних досягнень у лікуванні патології кістково-м'язової системи та в протезно-ортопедичному забезпеченні населення. При цьому важливе місце приділялося підготовці кваліфікованих кадрів.

У 1936 р. в Харкові відбувся I-й Всеукраїнський з'їзд ортопедів, травматологів та працівників протезної справи, ініціатором і головою якого був М.Ситенко. З'їзд був приурочений до ювілею інституту, що співпало з 25-річчям особистої активної лікарської, наукової та педагогічної діяльності вченого. З'їзд заклав організаційні та наукові основи розвитку ортопедії і травматології як науки і системи ортопедо-травматологічної допомоги в Україні. Незабаром після з'їзду М.Ситенко захворів.

Помер Михайло Іванович Ситенко 13 січня 1940 р., похований на Харківському міському цвинтарі.

У 1940 р. ім'я М.І.Ситенка надано Українському науково-дослідному інституту ортопедії та травматології у Харкові.

Ситенко М.И. Ортопедия и травматология : избранные труды / под. ред. А.А.Коржа, Е.Я.Панкова. – К. : Наук. думка, 1991. – 136 с.

Про М.І.Ситенка:

Корж Н.А. М.И.Ситенко — основоположник отечественной ортопедии и организатор ортопедо-травматологической помощи в Украине [Электронный ресурс] / Н.А.Корж, Д.А.Яременко // Державна електронна бібліотека з питань безпеки виробництв. – Режим доступу: <http://opb.org.ua/2883/1/korz.pdf>

Корж А.А. Ситенко Михаил Иванович / А.Корж // Большая медицинская энциклопедия. – М., 1984. – Т. 23. – С. 325-326.

Костриков В.С. Михаил Иванович Ситенко / В.С.Костриков, А.П.Скоблин. – Х. : Обл. изд-во, 1958. – 104 с. : ил.

Новаченко Н.П. Михаил Иванович Ситенко – основоположник ортопедии на Украине / Н.П.Новаченко // Тр. Харьк. науч.-мед. о-ва и о-ва травматологов и ортопедов. – 1957. – Вып. 6. – С. 7-11.

Сергиенко М. Лица в истории: Михаил Иванович Ситенко [Электронный ресурс] / М.Сергиенко // Исторический клуб А.К.Булатовича. – Режим доступу: <http://bulatovichclub.org/2013/10/08/лица-в-истории-Михаил-Иванович-Ситенк/>

Ситенко Михаил Иванович // Карнацевич В.Л. 100 знаменитых харьковчан / В.Карнацевич. – Х., 2005. – С. 392-398.

Ситенко Михайло Іванович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ситенко_Михайло_Іванович

27 листопада

**65 років від дня народження
Василя Євгеновича
Сидіна**

*Смысл жизни - жить друг для друга.
Если ты что-то делаешь, делай с любовью ...
Будем образцом любви!*
В.Сидин

Сидін Василь Євгенович, український актор, режисер, засновник харківського театру дітей «Тимур». Народився 27 листопада 1950 р. у Харкові в сім'ї робітників. Підлітком, завдяки лідеру харківських дітлахів Д.М.Нагорному, відкрив для себе світ поезії і театру. Після школи вступив до Харківського інституту мистецтв на акторський факультет. Навчався у таких визнаних майстрів як Л.Сердюк, Л.Тарабарин, В.Івченко.

Творчий шлях Василь Євгенович почав у Харківському академічному українському драматичному театрі ім. Т.Г.Шевченка, однак скоро розчарувався. Як говорив сам В.Сидін, «театр не давав можливості виразити притаманні мені якості. В мене було стільки закладено і природою, і педагогами, що хотілося віддавати себе глядачам, а частіше доводилося скорятися чужим задумам і чужим ідеалам». Він вирішив створити театр не для дітей, а по-справжньому дитячий театр.

Василь Євгенович Сидін першим в Україні об'єднав дітей важкої долі.

У 1976 р., зібравши хлопців, що стояли на обліку в міліції, а також дітей з неблагополучних сімей, сиріт, інвалідів, заснував дитячу театральну студію «Сорванцы». Усі спектаклі створювали самі юні артисти – вони актори, костюмери, художники, техніки. Спочатку виступали з капусниками, невеликими сценками, новорічними «Ялинками». Потім, у 1979 р. (ювілейний рік А.Гайдара) підготували програму за його творами, яка мала великий успіх. І саме тоді театр «Сорванцы» змінив назву на «Тимур».

Глядачами театру були ветерани, пацієнти лікарень, санаторіїв, мешканці інтернатів. У 1980-х рр. репертуар театру змінився, з'явилися поетичні спектаклі «Який прекрасний цей світ!», «Заметіль» за творчістю М.І.Цветаєвої, спектаклі за мотивами К.Льюїса «Хроніки Нарнії», Й.Спірі «Хайді», Е.Портер «Полліанна», християнські казки О.Уайльда «Щасливий принц», «Зірковий хлопчик». У 1987 р. театру надано почесне звання «Взірцевий». У 1994 р. театр набув іншу спрямованість, ключовою темою стала духовність, проблеми добра і зла. Театр змушує глядача задуматися. Змінюється зміст і атмосфера вистав. Так, традиційні новорічні свята стають різдвяними: «Ніч перед Різдом», «Різдвяний дзвіночок», «Готель твого серця», «Різдвяна Земля».

Щоліта Василь Євгенович влаштовував дитячі літні табори для учасників та гостей театру. У 1997 р. В.Сидін відкрив духовно-виховний центр на Салтівці, який проіснував кілька років, але скільки всього дав дітям – заняття англійською мовою, вокал, циркова і театральна студії. На зміну йому прийшов табір «Ковчег». У 2004 р. Василь Сидін отримав премію «Народне визнання» в номінації «За безкорисне і самовіданне служіння мистецтву» за духовне, естетичне і моральне виховання підростаючого покоління.

З 2010 р. театр почав проводити благодійні спектаклі з метою збору коштів для важкохворих дітей. Для цього було спеціально здійснено постановку спектаклю «Будь ласка, живи!» – своєрідний урок милосердя, спектакль – біль, заклик усім змінюватися, змінювати себе. За 10 вистав театр зібрав 104 тис. гривень.

Театру дітей "Тимур" вже 38 років. Він давно перестав бути просто театром. Це й благодійний фонд, і волонтери, що працюють у літньому таборі "Ковчег" під Харковом. Театр став для багатьох харківських дітей другою домівкою. Театр як магніт, притягує до себе тих, хто ще пам'ятає свою тимурівську молодість, тих, хто шукає і себе, і Бога, і радість, тих, хто дійсно завжди готовий допомогти. Під керівництвом Василя Сидіна «Тимур» поставив понад 80 вистав,

відвідав з гастролями Київ, Донецьк, Євпаторію, виступав у Росії (Москва, Белгород, Арзамас), Польщі.

Помер Василь Євгенович Сидін 12 вересня 2011 р. у Харкові.

Продовжувачами справи Василя Євгеновича стала практично вся його сім'я. Дружина Василя Євгеновича – Олена Олексіївна – незамінна і постійна помічниця театру. Весь колектив, який продовжує цю традицію – батьки, діти та небайдужі «тимурівці».

Естафету художнього курівника театру «Тимур» прийняв Антон Жиляков. Сьогодні він актор і є одним із організаторів недержавного театру «Може бути».

Бесіди з В.Є.Сидіним:

Василий Сидин: «Тимур» – это то, что относится к разряду святого в Харькове [Электронный ресурс] / записала О.Анненкова // Новости Харькова: <http://news.kh.ua/unasvghostyx/22759-vasilij-sidintimur-yeto-to-chto-otnositsya-k.html>

Душа и сердце – чтобы тратить / записала Ю.Тарасова // Новый день. – 2007. – 14 нояб.

«Круговая порука добра» / записала Л.Татарина // Гор. газ. – 2002. – 28 марта. – С. 4.

Проповедник добра и его тимуровская команда / записал А.Анничев // Время. – 2010. – 26 нояб.

Тимур и его команда [Электронный ресурс] / записал В.Фоменко // Пятница. – Режим доступа: <http://5nizza.kharkov.ua/2008/06/08/тимур-и-его-команда/>

Фестиваль с идейным подтекстом / записала М.Токарева // Веч. Харьков. – 2007. – 31 марта.

Про В.Є.Сидіна:

Анничев А. Осиротел «Тимур»... : [ушел из жизни худож. рук. театра] / А.Анничев // Время. – 2011. – 13 сент. – С. 7.

Казбан М. Маленький шедевр Сидіна і К : [театр дітей «Тимур»] / М.Казбан // Панорама. – 2001. – 7 янв.

Калмыкова А. О святом детстве и лукавой цифири / А.Калмыкова // Время. – 2008. – 28 авг.

«Пожалуйста, живи!» : [о худ. рук. театра] // Мир. – 2001. – 20 сент. – С. 7.

Седунова Е. В душе каждого ребенка живет Маленький принц / Е.Седунова // Событие. – 2003. – 16-22 янв. – С. 19.

В.Е.Сидин. Разговор с ночным городом 2001. Ноябрь 2001 г. [Электронный ресурс] / В.Е.Сидин // Театр Тимур. – Режим доступа: <http://timur.kh.ua/index.php/misli/45>

В.Е.Сидин. Разговор с ночным городом 2002. Март 2002 г. [Электронный ресурс] / В.Е.Сидин // Театр Тимур. – Режим доступа: <http://timur.kh.ua/index.php/misli/47>

Сидін Василь Євгенович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Сидін_Василь_Євгенович

Умер руководитель детского театра «Тимур» Сидин [Электронный ресурс] // Главное. – 2011. - 12 сент. – Режим доступа: <http://glavnoe.ua/news/n84640>

Харківський театр «Тимур» носитиме ім'я його засновника – Василя Сидіна [Електронний ресурс] // Харків. – Режим доступу: <http://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivskiy-teatr-timur-nositime-im-ya-yogo-zasnovnika-vasilya-sidina-22222.html>

Харьковский «Тимур» станет Василием : [о присвоении театру имени В.Сидина] // Харьк. известия в Червонозавод. р-не. – 2013. – № 6.

Хомайко Ю. Энергия бескорыстной любви: памяти друга / Ю.Хомайко // Главное. – 2011. – 17 сент. – С. 7.

"Чари Мельпомени" проти буденності та раку в історії Василя Сидіна [Електронний ресурс] // Iofc.org. – Режим доступу: <http://www.iofc.org/ru/node/57988>

Чистилин В. Смерть праведника : [11 сент. 2011 г. ушел из жизни худож. рук. театра] / В.Чистилин // Главное. – 2011. – 17 сент. – С. 7.

Чистилин В. Театр как барометр совести / В.Чистилин // Главное. – 2007. – 10 нояб.

1880
135 років від дня заснування
Державного архіву
Харківської області

*Я находил в Историческом архиве
постоянные, неиссякаемые источники
для своих исследований*

Д.Багалея

Державний архів Харківської області являє собою найбільшу скарбницю документів з історії Харківщини. Архів було засновано у 1880 р. Харківським історико-філологічним товариством, що діяло при університеті.

Хранителем архіву, а пізніше завідувачем Харківського історичного архіву було обрано відомого харківського історика Д.І.Багалея. В архіві у різний період працювали видатні архівісти П.С.Єфименко, О.Я.Єфименко, Є.М.Іванов, А.С.Лебєдев, М.Є.Халанський, Д.П.Міллер, А.П.Твердохлебов та ін. Їм належить значна роль у збільшенні документального багатства Харківського історичного архіву в 1883–1917 рр., в створенні і збереженні документів архівного фонду Харківської губернії в 1918–1922 рр.

За часів радянської влади архів неодноразово змінював назву.

У 1920 р. Історичний архів при історико-філологічному товаристві був перетворений у Центральний історичний архів при Харківській губернській народній освіті. У 1923 р. на підставі «Положення про Центральне архівне управління» у Харкові було створено губернське архівне управління, яке стало першим місцевим архівним органом і розпочало роботу з організації архівної справи та концентрації документальних матеріалів у своїх сховищах. У зв'язку з адміністративною реформою у 1925 р. губернське управління перетворено в окружне архівне управління з тими ж функціями.

У 1926 р. в Харкові створено крайовий історичний архів, якому були передані матеріали фондів місцевого значення XIX початку XX ст. Центрального історичного архіву.

У 1932 р. в зв'язку з утворенням областей, крайовий історичний архів був перетворений в обласний. Йому були передані всі документальні матеріали та сховища колишнього губернського, окружного і місцевого архівних управлінь.

У 1941 р. Харківський обласний історичний архів одержав назву державного. З 28 вересня 1941 р. по серпень 1943 р. під час німецько-фашистської окупації Харкова, архів продовжував свою діяльність в евакуації у Златоуст Челябінської області, а оперативними групами харківських архівістів, які діяли у прифронтовій зоні, були зібрані та збережені найважливіші документи періоду окупації.

З 29 червня 1960 р. архівні установи виведені з системи МВС УРСР і обласний державний архів був підпорядкований архівному відділу виконавчого комітету Харківської обласної ради депутатів трудящих.

З 1980 р. архів було перейменовано у Державний архів Харківської області. У вересні 1988 р. архівні відділи ліквідовано, Держархів Харківської області був підпорядкований виконавчому комітету Харківської обласної ради депутатів трудящих і став органом управління архівною справою на території області.

Державний архів Харківської області зберігає документальні матеріали про населені пункти, населення, розвиток промисловості, заснування і діяльність навчальних закладів Слобідської України починаючи з 1780 р. і до наших днів. За кількістю і значенням документальних матеріалів архів посідає третє місце серед обласних державних архівів України.

Крім цього, у Державному архіві зберігається документація громадських організацій, які колись існували на території Харківської області, органів місцевого самоврядування – Харківської міської ради і канцелярії губернатора. Також існують фонди видатних особистостей: наприклад, фонди відомої просвітительки Христини Алчевської, астронома Миколи Барабашова. Нині в архіві зберігається близько 2,5 мільйонів документів.

Сьогодні Державний архів області здійснює управління архівною справою і діловодством на території Харківської області, координує діяльність державних архівних установ, забезпечує збереження, примноження й використання документів НАФ. В архіві функціонують сім основних відділів: організації та координації архівної справи; формування Національного архівного фонду та діловодства; забезпечення збереженості документів; довідкового апарату та обліку документів; інформації та використання документів; документів громадських організацій; кадрової та режимно-секретної роботи.

Документальні матеріали архіву широко використовуються істориками, економістами, географами, краєзнавцями. Ознайомитися з достовірними історичними даними рідного краю бажаючі мають змогу у читальному залі архіву. Останнім часом багато людей почало цікавитися своїм родоводом. У з'ясуванні своїх коренів їм допомагають метричні книги про народження, смерть громадян, так звані «ревізські казки» – величезні дореволюційні переписи населення. Співробітники архіву консультують відвідувачів у цій трудомісткій роботі, а щоб прискорити знайомство громадян зі своїм родоводом, в архіві працює система електронної довідки, для чого треба звернутися на сайт архіву.

Співробітники архіву займаються видавничою справою. У 1993 р. заснована серія «Краю мій, Слобожанщино!» – більш 20 збірників архівних документів і матеріалів з історії міст і сіл Слобідської України. У 2010 р. вийшла книга «Історичні автографи», в якій зібрані підписи видатних людей, які колись проживали та працювали в Харкові. Дмитро Багалій, Микола Барабашов, Семен Будьонний, Юрій Гагарін, Олесь Гончар, Ісаак Дунаєвський, Лев Ландау, Дмитро Менделєєв, Олександр Олесь, Федір Шаляпін, Володимир Сосюра, Дмитро Яворницький, Клавдія Шульженко та багато інших – усі свого часу підписували певні документи, які зараз зберігаються в Державному архіві.

Волкова К. Врятувати історію Харківщини / К.Волкова // Слобід. край. – 2010. – 20 лип. – С. 7.

Генкин А. Материалы с пометкой «Особая папка» можно было сжигать только в опломбированных баках : [история и сегодняшний день архива] / А.Генкин // Время. – 2010. – 10 сент.

Гнезділо О. Про відомих особистостей – в архіві / О.Гнезділо // Слобід. край. – 2010. – 9 верес. – С. 10.

Горобець Ю. Дізнаватися про родовід до Державного архіву : [до 130-річчя архіву] / Ю.Горобець // Слобід. край. – 2010. – 25 груд. – С. 4.

Госархив готов передать епархиальному музею 90 тыс. копий документов, представляющих интерес для православных Харьковщины [Электронный ресурс] // Главное. – 2009. – 8 июля. – Режим доступа: <http://glavnoe.ua/news/n28347>

Государственный архив Харьковской области [Электронный ресурс] // Харьковская областная государственная администрация. – Режим доступа: <http://kharkivoda.gov.ua/ru/mainmenu/index/id/151>

Государственный архив Харьковской области [Электронный ресурс] // Status quo. – Режим доступа: <http://www.sq.com.ua/rus/files/762/>

Державний архів Харківської області : путівник / Держ. арх. Харк. області ; упоряд.: М.П.Авдушева [та ін.]. – Х. : Кн. вид-во, 1959. – 532 с.

Державний архів Харківської області // Харків ХХ століття : бібліогр. покажч. у 2 вип. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г.Короленко ; уклад.: В.О.Ярошик [та ін.]. – Х., 2003. – С. 395.

Державний архів Харківської області [Електронний ресурс] : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://archives.kh.gov.ua/>

Державний архів Харківської області [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_архів_Харківської_області

[**Державний архів** Харківської області] [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державної архівної служби України. – Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Archives/ra20-buklet.php>

Документи из госархива о голодоморе на Харьковщине размещены на сайте ОГА [Электронный ресурс] // УНІАН. – Режим доступа: <http://www.unian.net/society/23278-dokumenty-iz-gosarhiva-o-golodomore-na-harkovschine-razmeschenyi-na-sayte-oga.html>

Дюканова Н. Волшебная сила архива : [беседа с ведущим архивист-хранителем Н.Дюкановой / записала Н.Спасская] // Время. – 2011. – 23 дек. – С. 7.

Как сохранить свою историю? : [архив переполнен, уже более 15 лет не принимают документы] // Харьк. известия. – 2010. – 20 июля. – С. 3.

Капралов Б. Харьковчане охотятся за родословными : [к 125-летию архива] / Б.Капралов // Комсом. правда. – 2005. – 28 янв. – С. 17.

Каталог метрических книг ДАХО (Госархив Харьковской области) [Электронный ресурс] : [на сайте УНДІАСД размещен и доступен для скачивания Обобщенный каталог метрических книг ДАХО, которые находятся на хранении в архиве] // Историческое Бюро. – Режим доступа: <http://historicalbureau.com/блог/item/3-каталог-метрических-книг-дахо-госархив-харьковской-области>

Клименко И. Харьковский госархив передает церкви документы [Электронный ресурс] : [архив готов передать епархиальному музею копии документов, представляющих интерес для православной общины Харьковщины - различные справки, книги, грамоты и другие документы. Их опись уже передала директор областного архива Л.Момот сотрудникам облгосадминистрации] / И.Клименко // Объектив. – Режим доступа: <http://www.objectiv.tv/080709/28983.html&cat=0>

Кожедуб Ю.А. Архів з точки зору вічності : до 130-річчя Держ. архіву Харк. обл. / Ю.Кожедуб // Главное. – 2011. – 15 янв. – С. 9.

Коробицын С. До XVIII века – рукой подать. Наше прошлое спрятано... в картонных коробках / С.Коробицын // Веч. Харьков. – 2001. – 22 дек.

Лисянський М. Про партизанську боротьбу розповідь Держархів : [у фондах зберігаються документи з історії рад. партизан. руху та боротьби підпілля на Харківщині] / М.Лисянський // Слобід. край. – 2011. – 17 трав. – С. 10.

Момот Л.М. Госархив Харьковской области: более двух миллионов дел по истории нашего региона : [беседа с дир. архива Л.М.Момот и гл. специалистом отдела О.С.Гнездило / записала Р.Кравченко] // Панорама. – 1999. – 16 янв. – С. 5.

Момот Л. Его величество Госархив : [беседа с дир. архива Л.Момот / записал М.Павленко] // Главное. – 2009. – 25 июля. – С. 11.

Момот Л. Історія без купюр : [беседа з заст. дир. обл. архіву Л.Момот / записала Л.Салімонович] // Слобід. край. – 2004. – 24 груд.

Пырлик Г. В Харькове построят новый архив за 200 миллионов гривен [Электронный ресурс] / Г.Пырлик // MediaPort. – Режим доступа: <http://www.mediaport.ua/v-harkove-postroyat-novu-arhiv-za-200-millionov-griven>

Ровчак Ю. Без грифа «секретно»: Харьковщина в документах: от 1739-го до наших дней : [о фондах архива] / Ю.Ровчак // Время. – 2008. – 24 дек.

Харченко Н. Щоб засекретити архіви, треба прибрати свідків : [ст. заст. нач. від. Держархіву Харк. обл.] / Н.Харченко // Слобід. край. – 2007. – 11 груд.

Харьковский госархив переедет в современное здание [Электронный ресурс] : [проблему переполненности госархива планируется решить путем строительства нового соврем. здания] // Городской дозор. – 2013. – 19 июля. – Режим доступа: <http://dozor.kharkov.ua/news/authority/1141457.html>

Юдина Л. Что и как найти в архиве: ответы специалиста госархива [Электронный ресурс] : [на вопросы читателей отвечает зам. дир. архива Л.Юдина / подготовила М.Ефанова] // Веч. Харьков. – 2012. – 24 дек. – Режим доступа: <http://vecherniy.kharkov.ua/news/72546/>

Юдіна Л. Архівні документи : [в архіві зберігаються постанови, прийняті у перші дні після звільнення міста] / Л.Юдіна // Главное. – 2010. – 21 авг. – С. 4.

ЗМІСТ

Хроніка подій з історії Харківщини на 2015 рік	2
Знаменні та пам'ятні дати Харківщини на 2015 рік	13
Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат на 2015 рік	29
Ковалівський Андрій Петрович	29
Маяк Ганна Степанівна	31
Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович.	32
Рахліна Марлена Давидівна	34
Орлов-Денисов Василь Васильович	37
Білоконь Кузьма Филімонович	39
Ситенко Михайло Іванович	41
Сидін Василь Євгенович	44
Державний архів Харківської області	46